

Ekonomia

Studia stacjonarne

Instytut Prawa
Kierunek: Prawo

Blok 4

wykłady i ćwiczenia

dr Michał Thlon
Katedra Ekonomii
Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie 2023/2024

Plan zajęć

Rynek pracy

1. Funkcjonowanie rynku pracy
2. Rodzaje bezrobocia.
3. Mierzenie bezrobocia
4. Metody walki z bezrobociem

Inflacja

1. Definicja
2. Wskaźniki
3. Przyczyny i skutki

Funkcjonowanie rynku pracy (1)

Rynek pracy działa w taki sposób, że zderzają się ze sobą dwie siły:

1. zapotrzebowanie na pracowników występujące w przedsiębiorstwach (**popyt na pracę**),
2. ilość chętnych do podjęcia pracy (**podaż pracy**).

POPYT NA PRACĘ

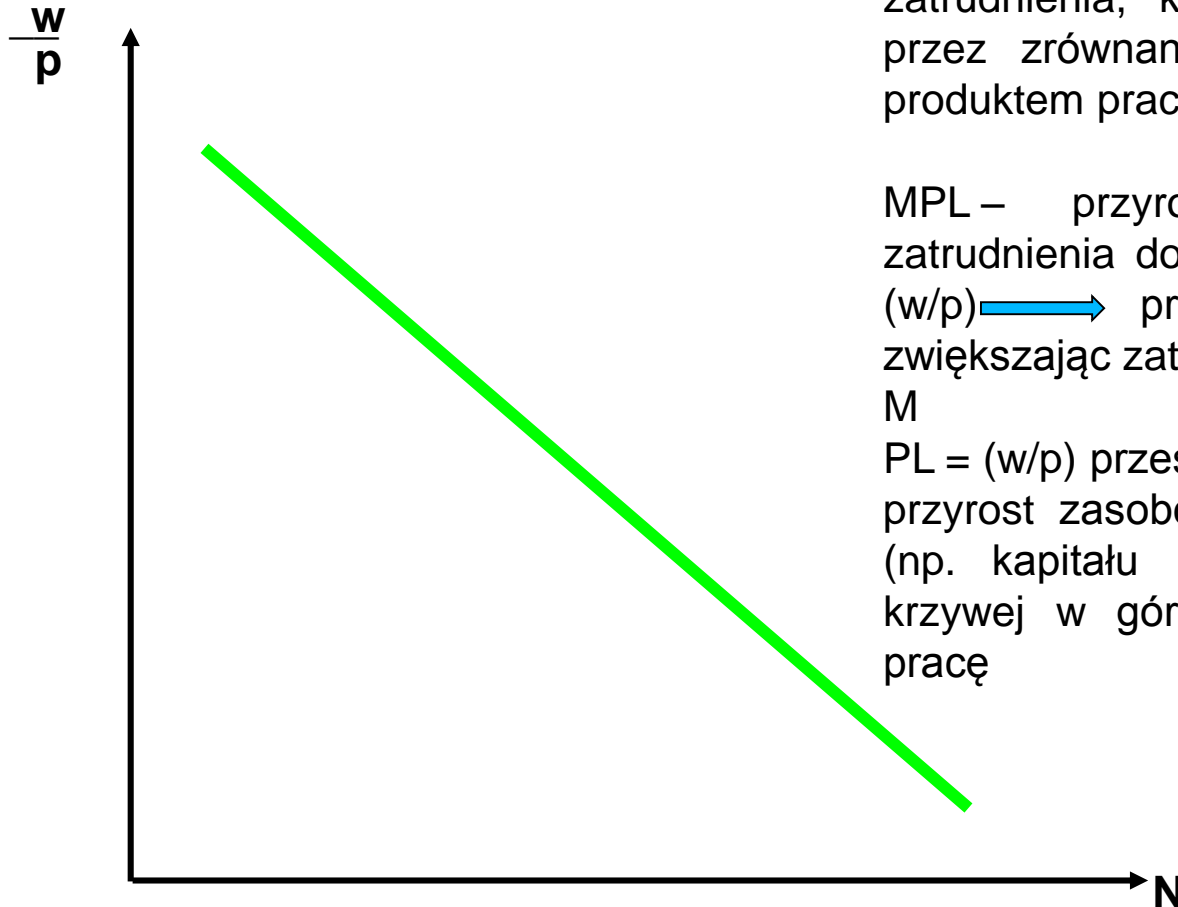
Aby zrozumieć przyczyny dla których popyt na pracę ulega zwiększeniu lub zmniejszeniu konieczne jest wprowadzenie pojęcia krańcowego produktu pracy (MPL).

Jest on równy przyrostowi produkcji wynikającemu z zatrudnienia dodatkowego pracownika przy danym zasobie innych środków produkcji.

Oznacza to, że jeżeli wartość krańcowego produktu pracy jest wyższa od płacy realnej, to przedsiębiorstwa zwiększają swoje zyski poprzez wzrost zatrudnienia. A zatem firmy zwiększać będą zatrudnienie do chwili, gdy wartość krańcowego produktu pracy zrówna się z płacą realną.

Równowaga na rynku pracy

Funkcja popytu na pracę

Funkcja popytu na pracę pokazuje poziom zatrudnienia, który przedsiębiorstwa wybierają przez zrównanie płacy realnej z krańcowym produktem pracy (MPL)

MPL – przyrost produkcji wynikający z zatrudnienia dodatkowego pracownika $MPL > (w/p)$ → przedsiębiorstwa zwiększają zyski zwiększając zatrudnienie

M

$PL = (w/p)$ przestają zwiększać zatrudnienie → przyrost zasobów innych czynników produkcji (np. kapitału rzeczowego) przesunięcie się krzywej w górę większe zapotrzebowanie na pracę

Podaż pracy

Podaż zależy od preferencji pracowników, którzy dzielą swój czas pomiędzy pracę i odpoczynek.

Zamiast zastanawiać się nad czynnikami determinującymi podaż pracy możemy analizować czynniki wpływające na popyt na czas wolny, podobnie jak w przypadku popytu na jakiegokolwiek dobra.

A zatem popyt na czas wolny będzie zależeć od:

- poziomu dochodu
- ceny czasu wolnego (będzie to równowartość płacy oferowanej pracownikowi)
- preferencji pracownika

Podobnie jak w przypadku popytu na dobra będziemy mieli do czynienia z występowaniem efektu substytucyjnego i dochodowego:

- efekt dochodowy – wzrost dochodów prowadzi do wzrostu popytu na dane dobro, a zatem przy stałych płacach i preferencjach, wzrost dochodu, majątku, zasobów powoduje wzrost popytu na czas wolny i spadek podaży pracy
- efekt substytucyjny – wzrost ceny dobra, przy stałym poziomie dochodu powoduje spadek popytu na to dobro, a zatem wzrost płacy powoduje, spadek popytu na czas wolny i wzrost podaży pracy

Podaż pracy (2)

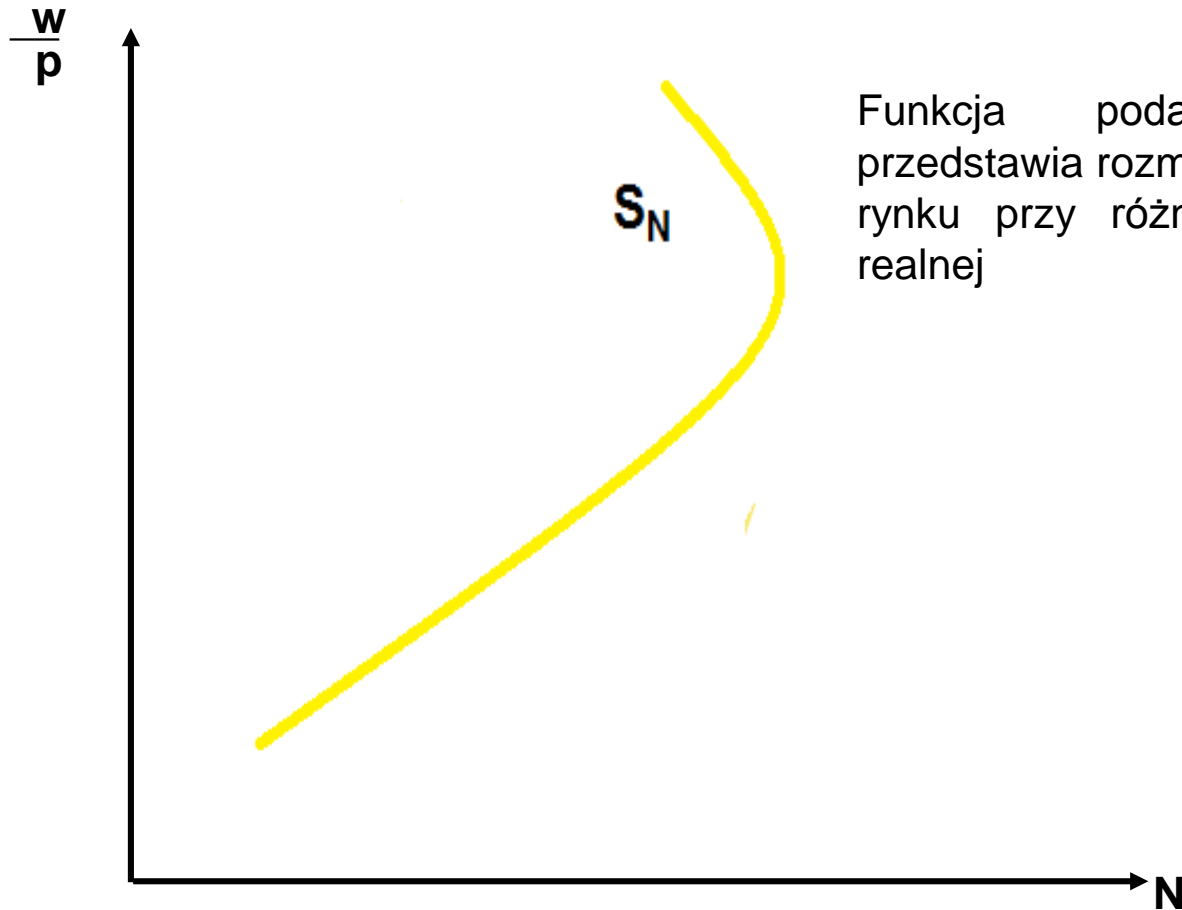
Wzrost wynagrodzeń będzie prowadził do wystąpienia obu efektów jednocześnie, dlatego też można się zastanawiać, który z nich będzie przeważający.

Na podstawie obserwacji empirycznych przyjmuje się, że efekt substytucyjny jest silniejszy przy niższym wyjściowym poziomie dochodu.

Z kolei efekt dochodowy przeważa dla wysokiego poziomu płac realnych.

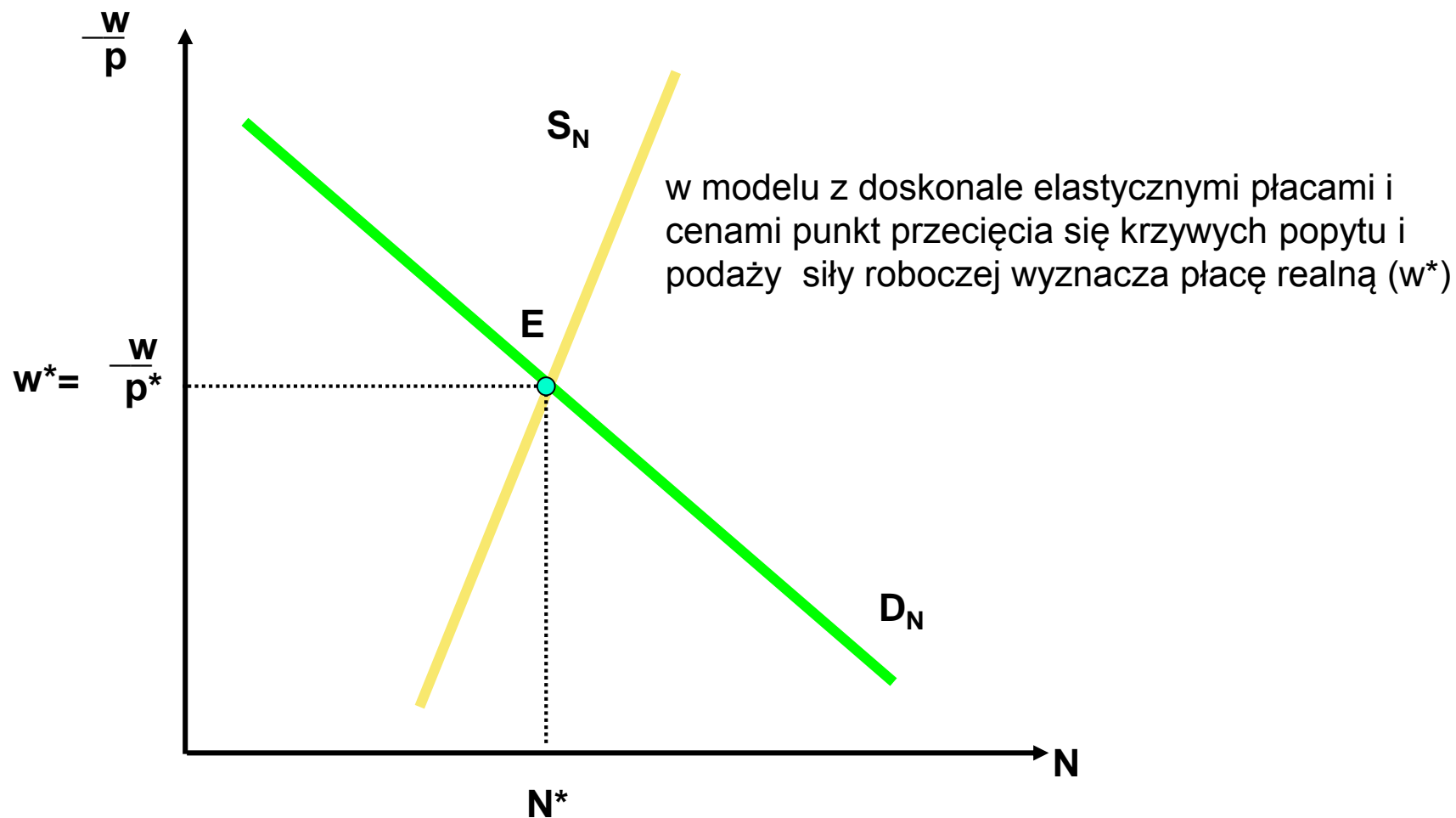
Równowaga na rynku pracy

Funkcja podaży pracy

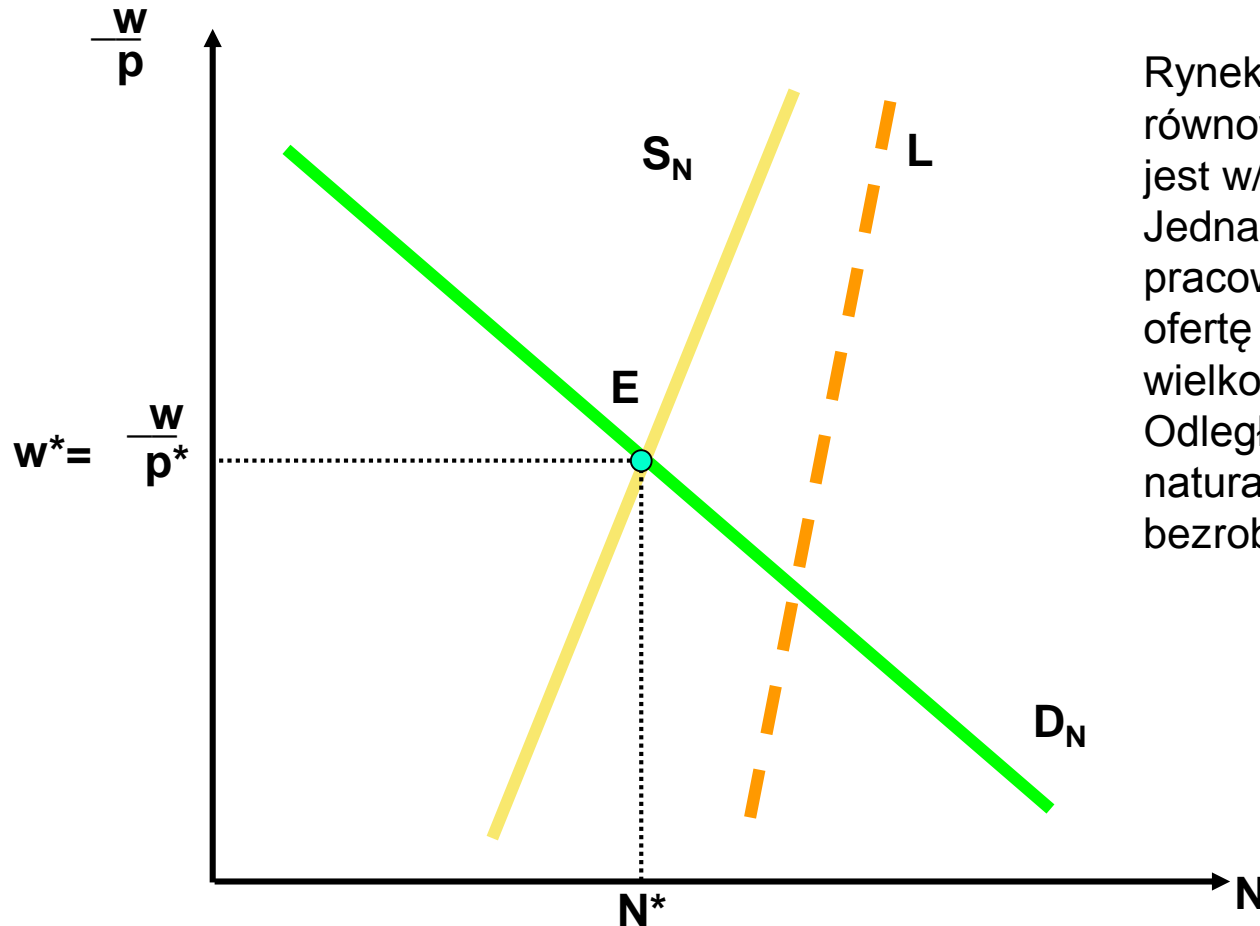

Funkcja podaży siły roboczej przedstawia rozmiar pracy oferowanej na rynku przy różnych poziomach płacy realnej

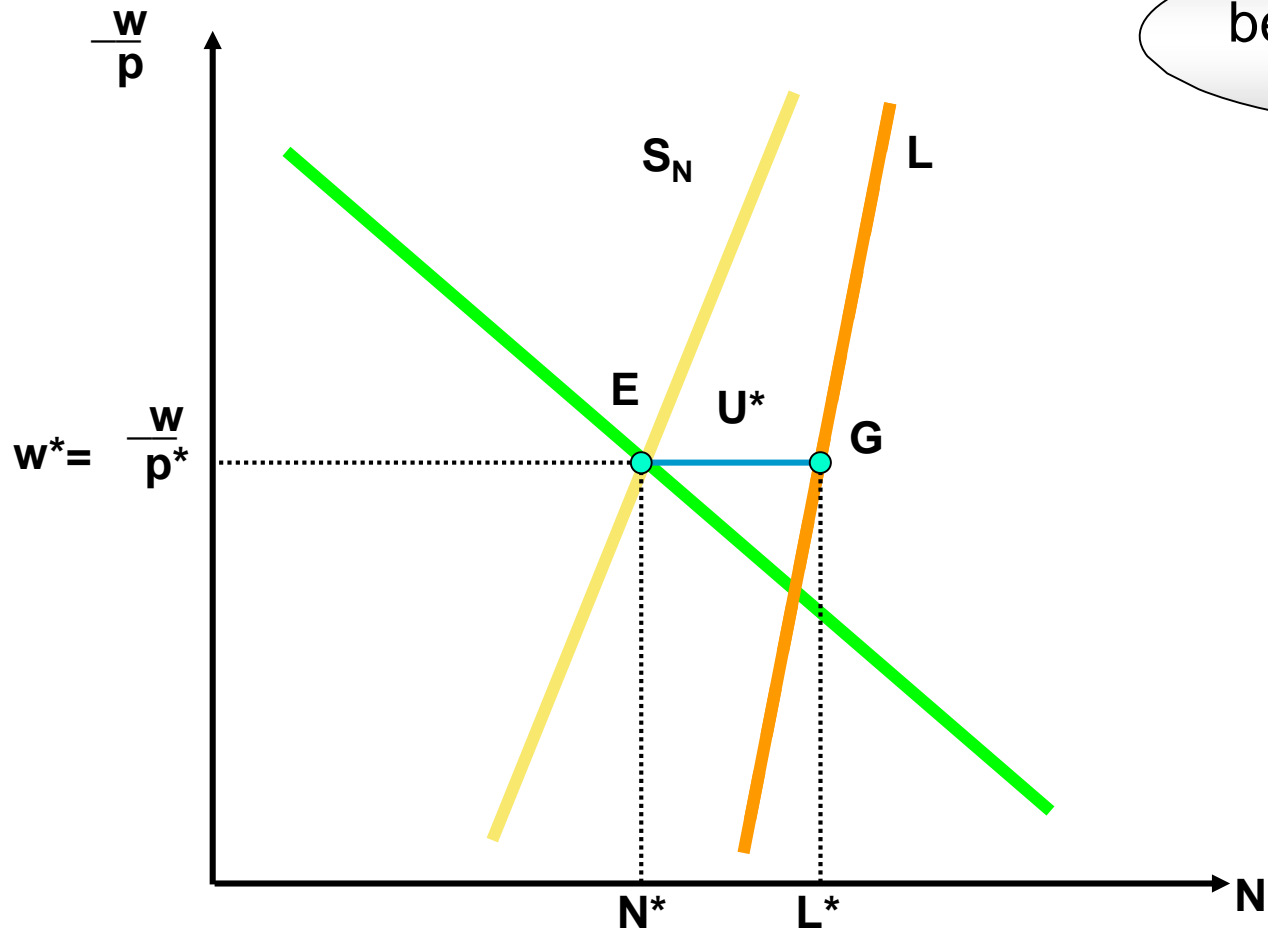
Równowaga na rynku pracy

Równowaga na rynku pracy

Rynek pracy znajduje się w równowadze gdy płaca realna jest w/p^* , a zatrudnienie N^* . Jednak S_N pokazuje jedynie pracowników skłonnych przyjąć ofertę pracy, zaś krzywa L wielkość zasobu siły roboczej. Odległość $E-G$ wyznacza naturalną stopę bezrobocia.

bezrobocie naturalne

$$U^* = L^* - N^*$$

Rola producenta na rynkach czynników produkcji - popyt na usługi czynników produkcji

- Przedsiębiorstwo dostarcza na rynek towarów , które wytwarza używając przy tym czynniki produkcji, które **KUPUJE** od ich właścicieli (czyli konsumentów)
- Zaczniemy od zachowania producenta na rynku pracy.....

Praca jako czynnik produkcji

- Czynnik produkcji, usługa
- „Towar” podobny do innych – popyt, podaż, cena (płaca)
- Ograniczona podaż czynnika (wyposażeniem gospodarki, przy zróżnicowanej sile roboczej także opóźnieniami w kształceniu etc.)
- Specyfika – **popyt na pracę jest popytem pochodnym** względem popytu na dobra finalne

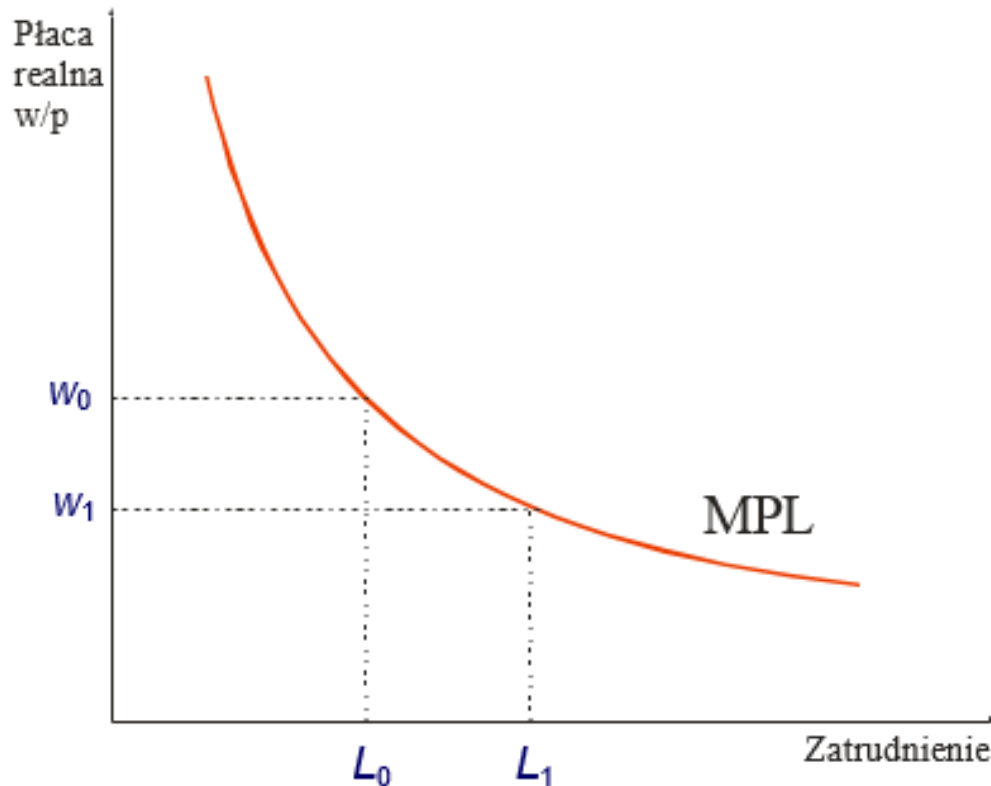
oznacza to, że celem gospodarki nie jest produkcja, lecz konsumpcja (produkcja służy do zaspokajania nieograniczonych potrzeb konsumentów)

Rynek pracy – ujęcie modelowe

- Rynek pracy możemy modelować, jak każdy inny rynek: popyt, podaż, cena (płaca)
- Możemy założyć, że występuje na nim doskonała konkurencja (czy w wypadku rynku pracy jest to uprawnione założenie? czy zawsze?)
- Możemy także uwzględniać zakłócenia mechanizmu doskonałej konkurencji

po stronie podaży (monopol) i popytu (monopson)

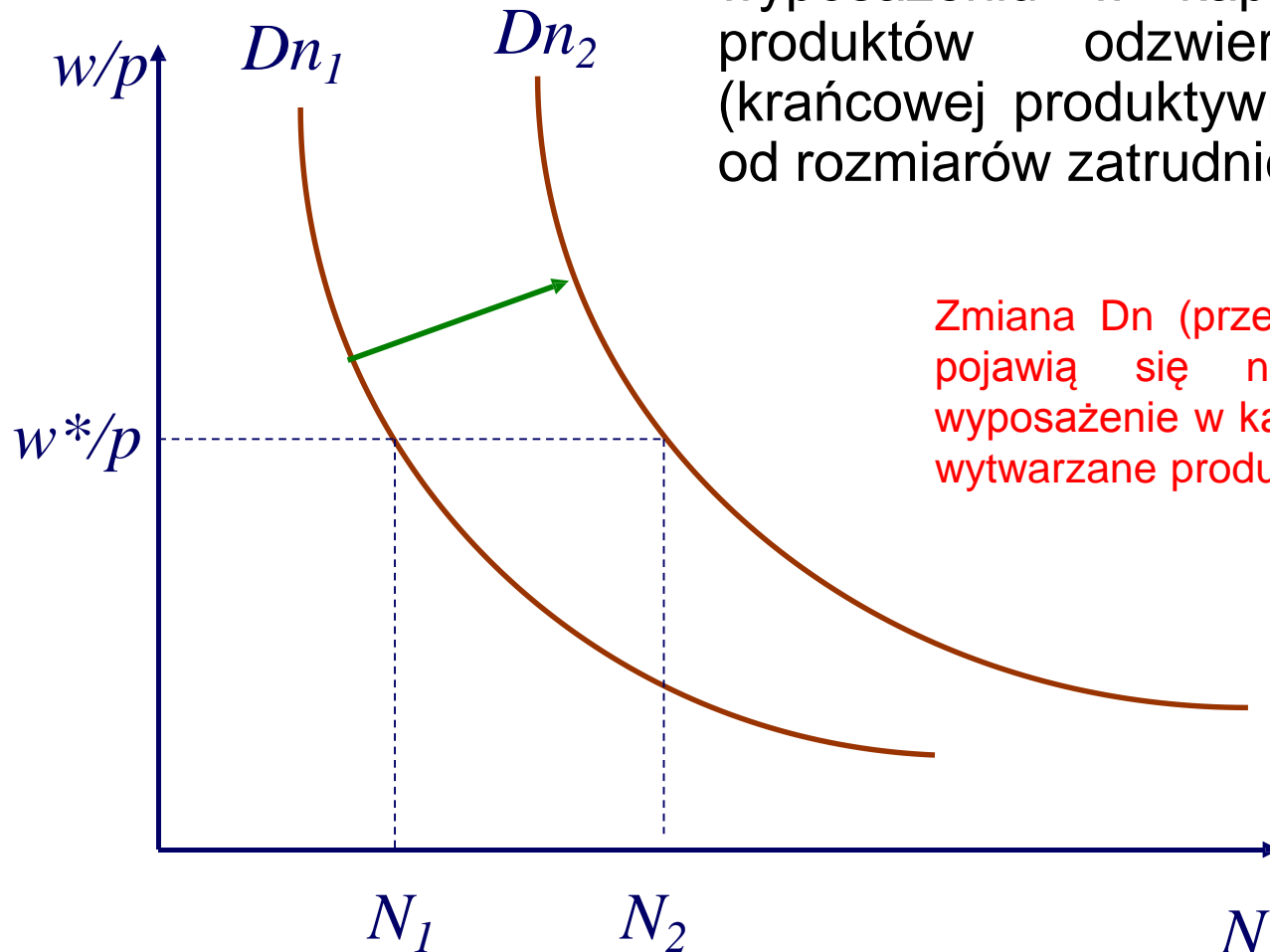
Krańcowy produkt pracy a płaca realna

Jeżeli krzywa MPL przedstawia krańcową produktywność pracy osiąganą w danej firmie, to przy płacy w_0 zatrudnienie wynosi L_0 . Dlaczego? Jeśli zatrudnienie byłoby mniejsze niż L_0 , to wielkość produktu wytwarzanego przez ostatniego zatrudnionego pracownika byłaby większa niż jego wygodzenie opłaca się zatrudnić kolejną osobę. Jeśli z kolei zatrudnienie byłoby większe od L_0 , wówczas pracodawca „dokładałby” do swojego interesu – wynagrodzenie przekraczałoby wielkość krańcowego produktu. Jest to sygnał do zmniejszania zatrudnienia. Jeśli płaca spadnie do poziomu w_1 – zatrudnienie rośnie do L_1 .

Krańcowy produkt pracy a płaca realna

Popyt na pracę przy stałej technologii, wyposażeniu w kapitał fizyczny i cenach produktów odzwierciedla zmianę MPL (krańcowej produktywności pracy) w zależności od rozmiarów zatrudnienia.

Zmiana Dn (przesunięcie z Dn_1 do Dn_2) kiedy pojawią się nowsze technologie, lepsze wyposażenie w kapitał fizyczny, wzrośnie popyt na wytwarzane produkty (i ich ceny)

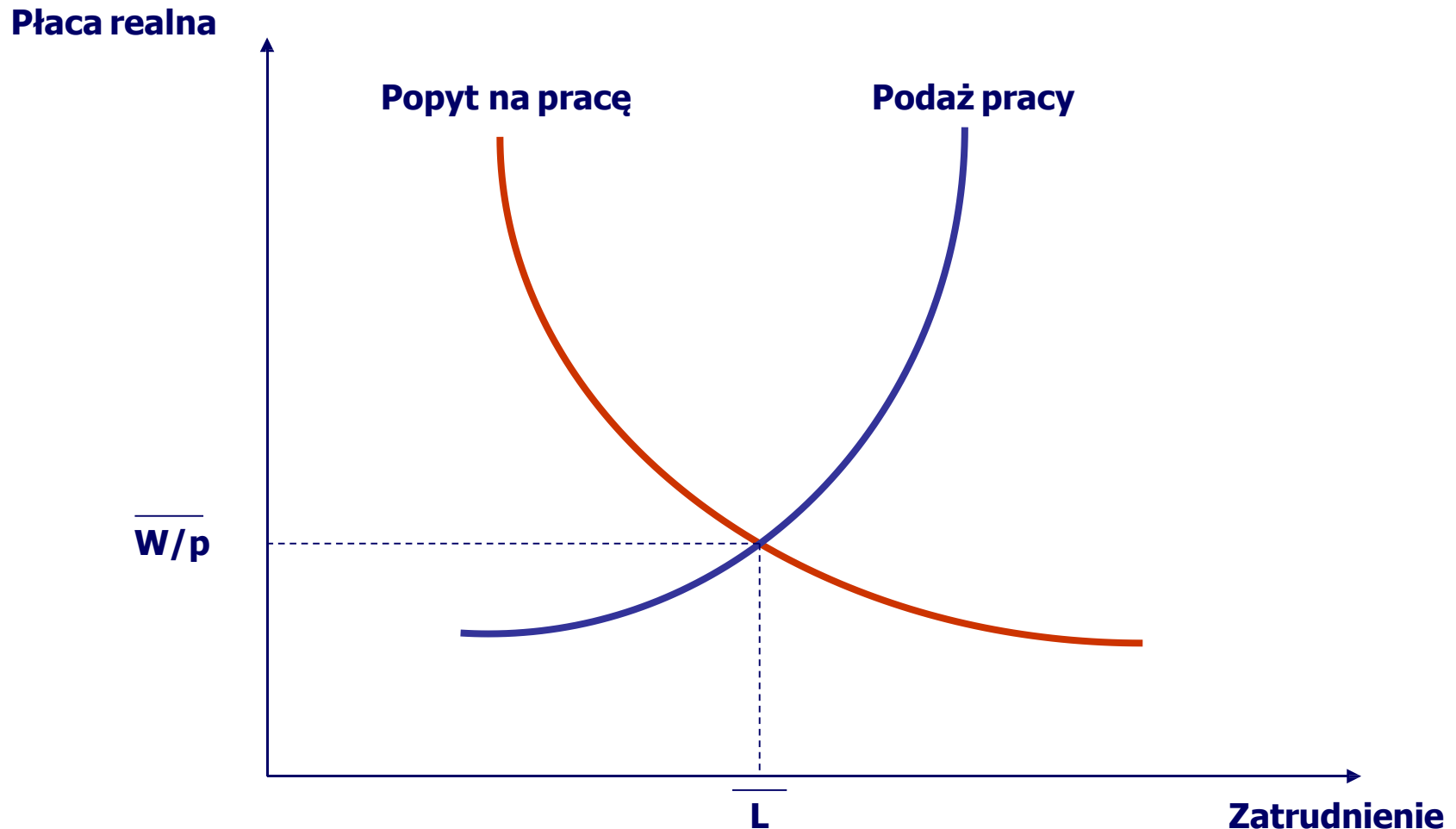
Popyt na pracę z punktu widzenia całej gałęzi lub gospodarki

- Suma popytów indywidualnych firm = popyt na pracę w skali zagregowanej (gałęzi lub gospodarki)
- Popyt zagregowany na pracę jest popytem pochodnym względem poziomu produkcji w gałęzi (lub w gospodarce)

Przy danej podaży pracy, popyt zagregowany na pracę wpływa na wysokość płac (ustalają się płace równowagi)

Równowaga na rynku pracy

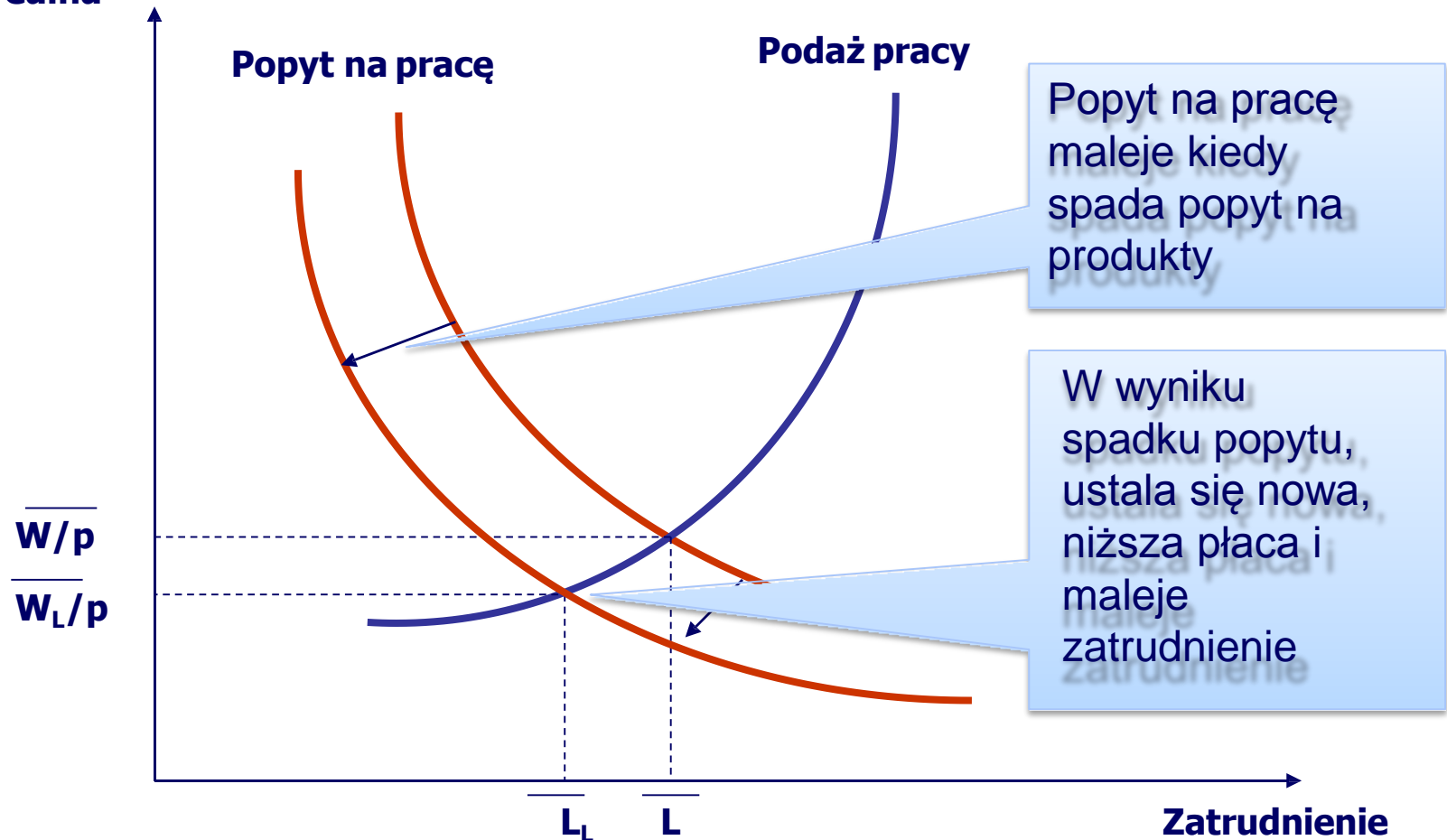
Skoro znamy już mechanizm rządzący kształtowaniem się podaży pracy i popytu na pracę → równowaga na rynku pracy

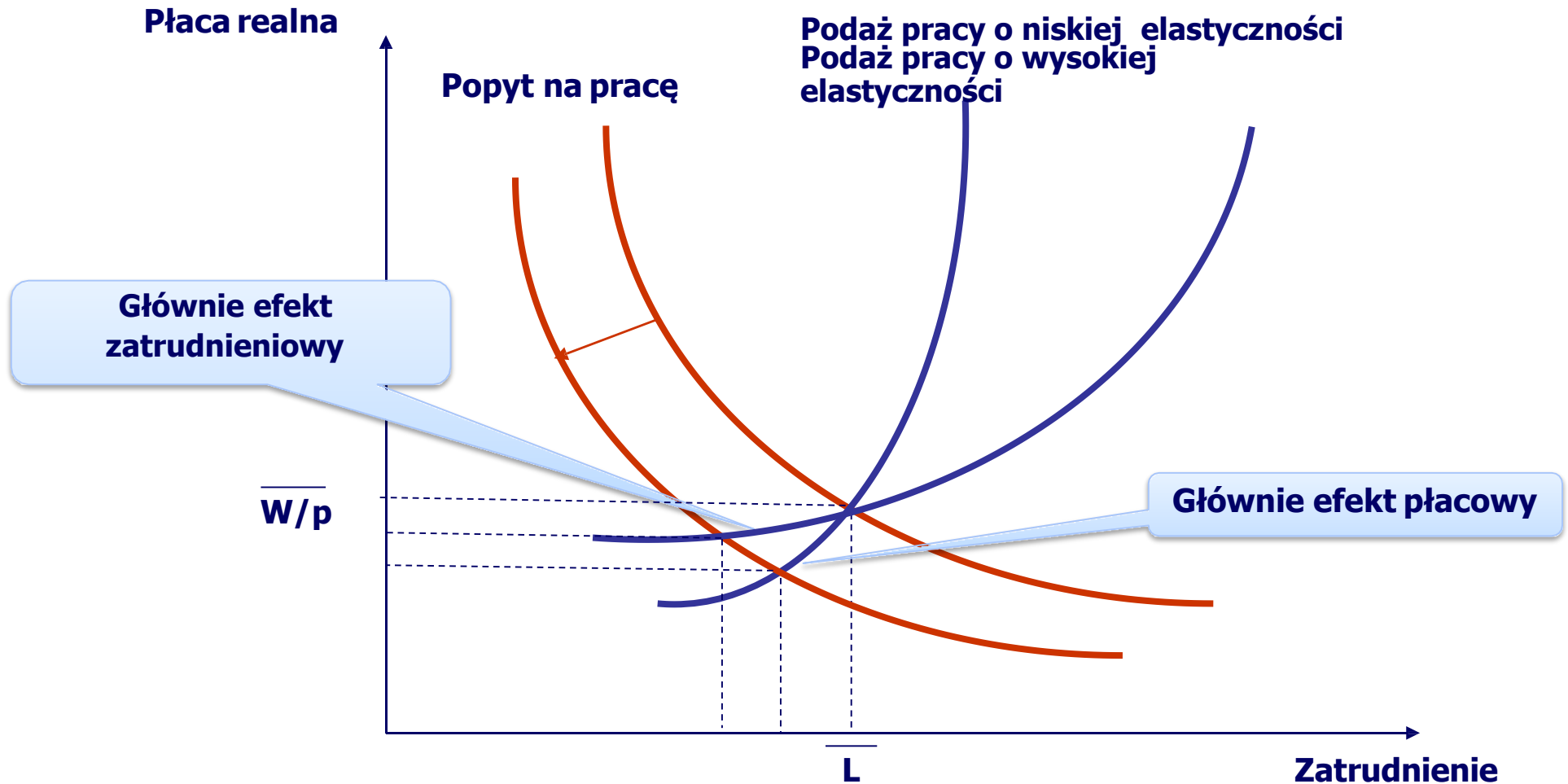
Równowaga na rynku pracy w krótkim okresie

skutki spadku popytu na pracę

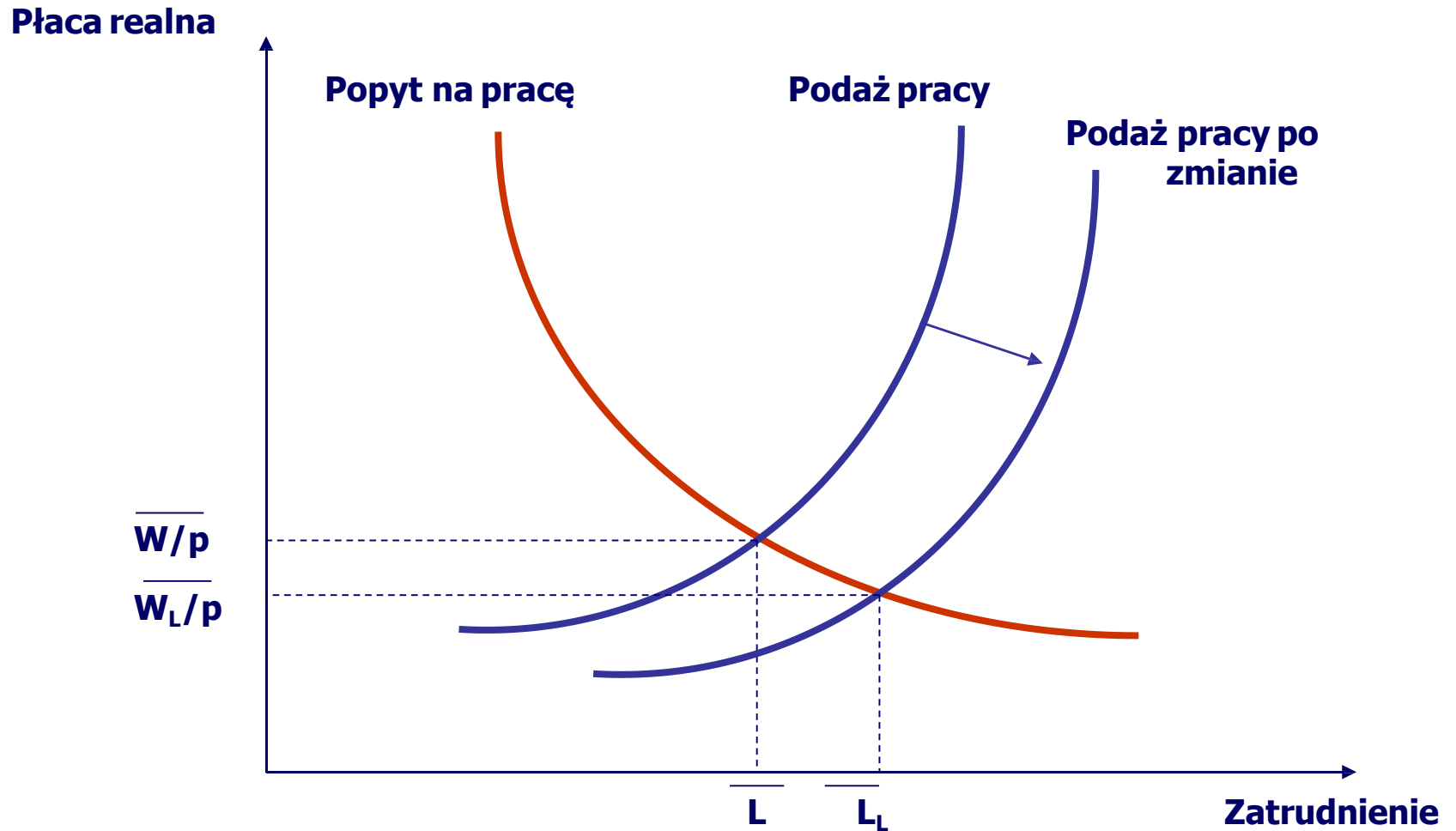
Płaca realna

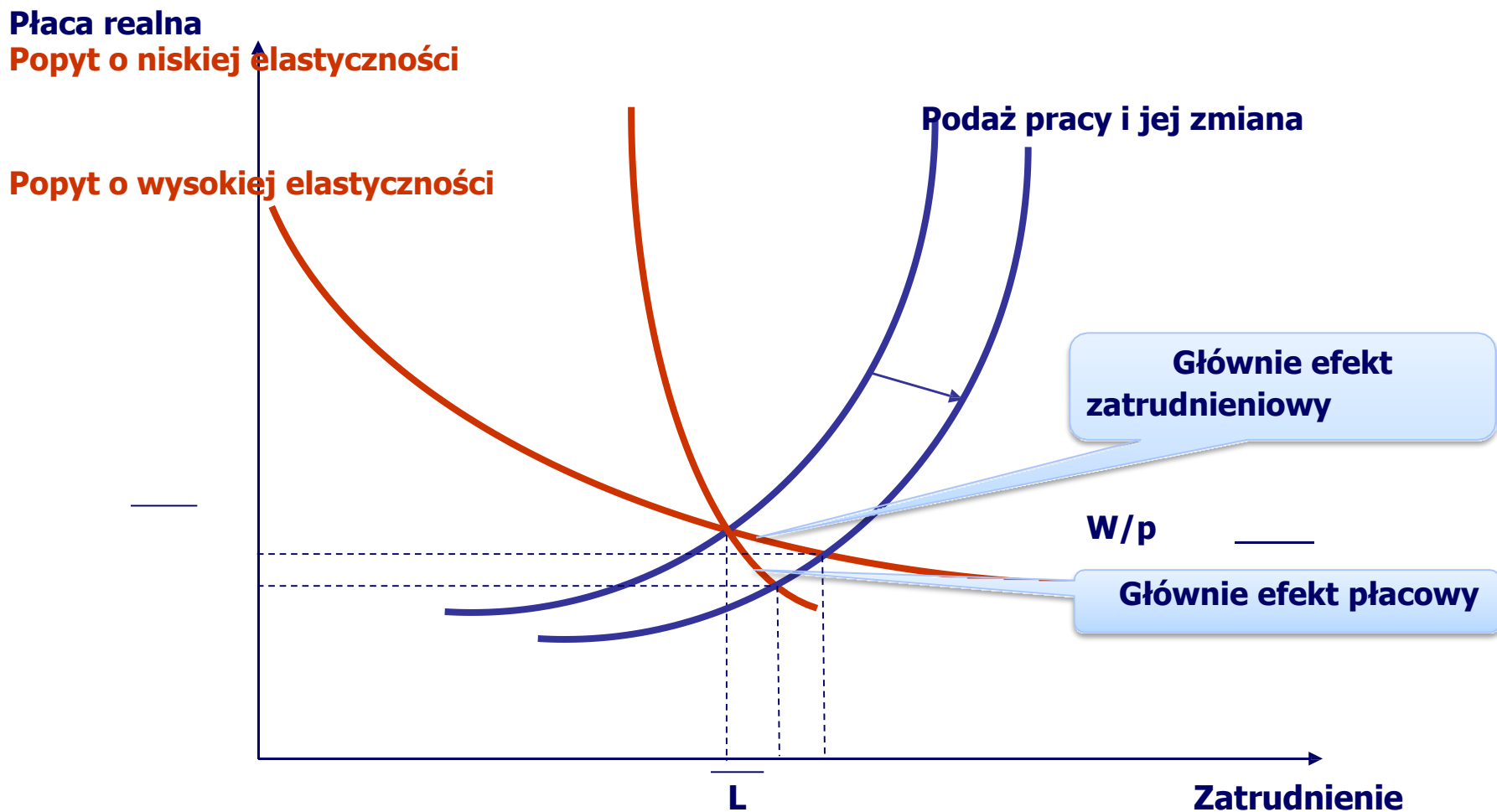
Równowaga na rynku pracy: skutki spadku popytu na pracę

Równowaga na rynku pracy: skutki zwiększenia podaży pracy

Równowaga na rynku pracy: skutki zwiększenia podaży pracy

Instytucje rynku pracy

Do najważniejszych zaliczyć możemy poniższe:

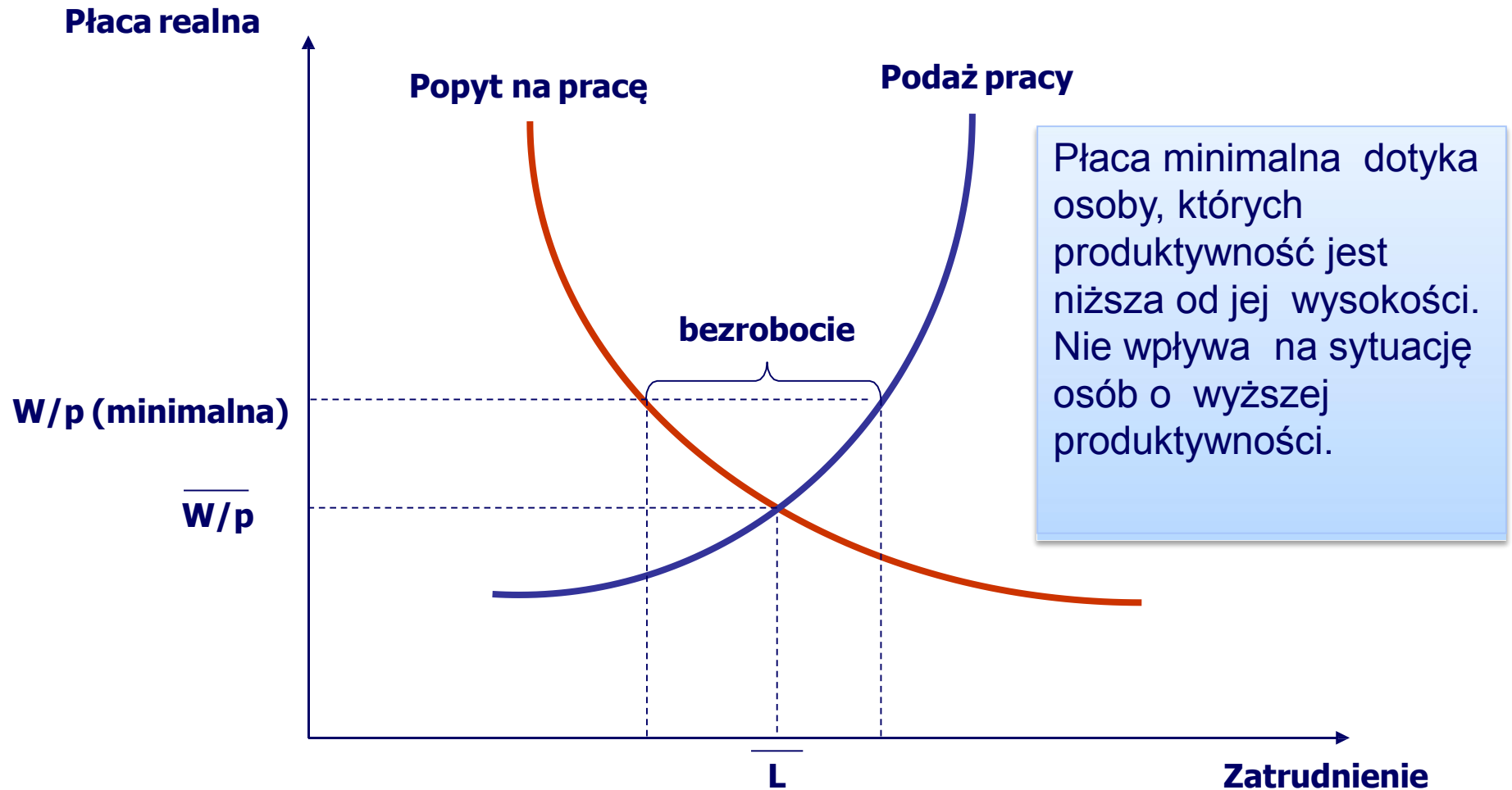
- płaca minimalna
- związki zawodowe
- klin podatkowy
- zasiłki dla bezrobotnych

Płaca minimalna

- Ustawowa regulacja najniższego wynagrodzenia – ustalana w ustawie lub w drodze porozumienia między związkami i pracodawcami
- Zazwyczaj jednolita w całym kraju – czasem zróżnicowana
- Ich wpływ na zatrudnienie jest tym większy:
 - im bardziej popyt na pracę jest elastyczny względem kosztów pracy, a to zależy od łatwości substytucji pracy kapitałem i technologią oraz
 - im bardziej podaż wrażliwa na płace (szczególnie osoby nisko wynagradzane)

Czy na rynku pracy zawsze płace swobodnie się dostosowują i mamy równowagę?

Płaca minimalna

Płaca minimalna

W szczególności dotyka ona osoby młode i niskokwalifikowane

Najsilniejsze oddziaływanie płacy minimalnej:

- w sektorach o łatwej zastępowalności przez kapitał,
- przy niskich wymaganiach co do kwalifikacji,
- w regionach o niskiej średniej płacy

Związki zawodowe

Przy realnej płacy wynoszącej powyżej w/p^* (powyżej punktu równowagi) występuje nadwyżka podaży pracy w porównaniu do popytu.

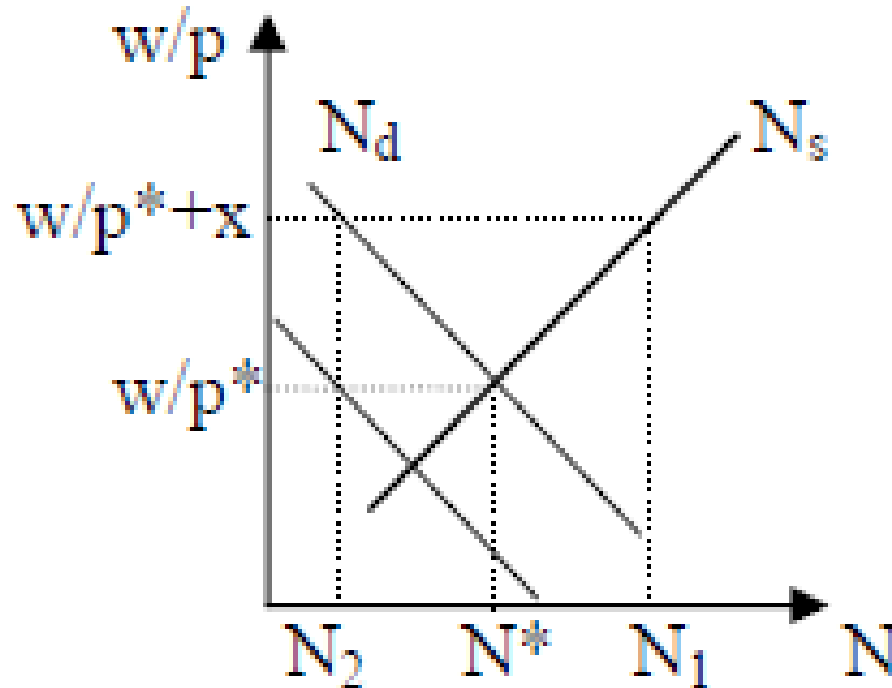
Oznacza to, że część siły roboczej znajdzie się na przymusowym bezrobociu.

Dlatego jeżeli związki zawodowe są silne i wynegocjują wyższy poziom płac realnych niż ten, który jest właściwy dla stanu równowagi na rynku pracy, to tym samym powodują konieczność zmniejszenia zatrudnienia przez firmy i przyczyniają się do zwiększenia bezrobocia

Klin podatkowy

Sprawia, że pracodawcy ponoszą dużo większe koszty wynikające z zatrudnienia pracowników, niż wynosi wysokość płacy realnej.

Powoduje to w konsekwencji przesunięcie krzywej popytu na pracę w lewo i spadek zatrudnienia

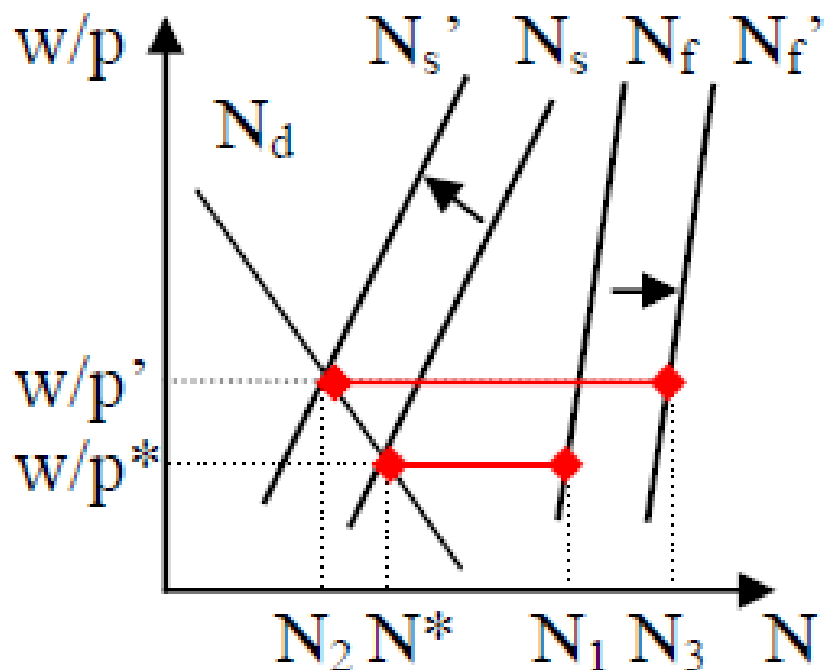
Szczególnego znaczenia nabiera klin podatkowy na rynku pracy w odniesieniu do wynagrodzeń pracowników i kosztów zatrudnienia dla przedsiębiorców. W równowadze przed wprowadzeniem podatku płaca wynosiła W_0 , a wielkość zatrudnienia równała się Q_0 . Wprowadzenie podatku w wysokości t wbija klin podatkowy między popytem na pracę i podażą pracy. Prowadzi to do obniżenia płacy dla pracownika i wzrostu kosztów pracy dla pracodawcy. Ponieważ elastyczność cenowa popytu na pracę jest trzykrotnie większa od elastyczności cenowej podaży pracy, to obniżenie płacy pracownika jest trzykrotnie większe od wzrostu kosztów pracodawcy. Osiągnięta ostateczna wysokość płacy, W' , jest rezultatem negocjacji.

Klin podatkowy jest różnicą między całkowitym kosztem zatrudnienia pracownika zatrudnionego na pełny etat, a wynagrodzeniem „na rękę”, jakie ten pracownik otrzymuje. Inaczej mówiąc, klin podatkowy jest sumą danin płaconych przez pracownika i pracodawcę z tytułu umowy o pracę. Wskaźnik ten pokazuje opodatkowanie pracy w Polsce.

Zasiłki dla bezrobotnych

Zasiłki dla bezrobotnych są jedną z instytucji, która w znacznym stopniu zakłóca działanie mechanizmu rynkowego na rynku pracy. Okazuje się bowiem, że im wyższy jest poziom zasiłków dla bezrobotnych tym większa jest naturalna stopa bezrobocia.

Wynika to z faktu, iż więcej osób chce wtedy należeć do zasobów siły roboczej, a mniej osób decyduje się na podjęcie pracy. W efekcie krzywa zasobów siły roboczej przesuwa się w prawo, a krzywa podaży w lewo. A zatem względne zmniejszenie wysokości zasiłku dla bezrobotnych, w porównaniu do płacy, powoduje spadek poziomu bezrobocia dobrowolnego

Początkowo rynek pracy znajduje się w stanie N_d równowagi gdy płaca realna równa jest w/p^* , a zatrudnienie N^* . Wtedy naturalną stopę bezrobocia wyznacza odległość $N^* - N_1$. Wprowadzenie wyższego zasiłku dla bezrobotnych powoduje przesunięcie się krzywej N_f w prawo, a krzywej N_s w lewo. W efekcie naturalna stopa bezrobocia wzrasta do odległości $N_2 - N_3$.

Współzależność decyzji producentów i konsumentów

Jeżeli konsumenci kupują więcej dóbr \longrightarrow wzrost popytu na pracę kapitał ze strony producentów

Jeśli konsumenci więcej konsumują, to mniej oszczędzają
rośnie cena kapitału \longrightarrow producenci zmniejszają nakład kapitału w proporcji do nakładu pracy i więcej produkują kupują więcej pracy \longrightarrow wzrost popytu na pracę \longrightarrow wzrost płac
wzrost dochodów konsumentów z tytułu pracy, spadek z tytułu oszczędności

BEZROBOCIE

PRZYCZYNY I KONSEKWENCJE

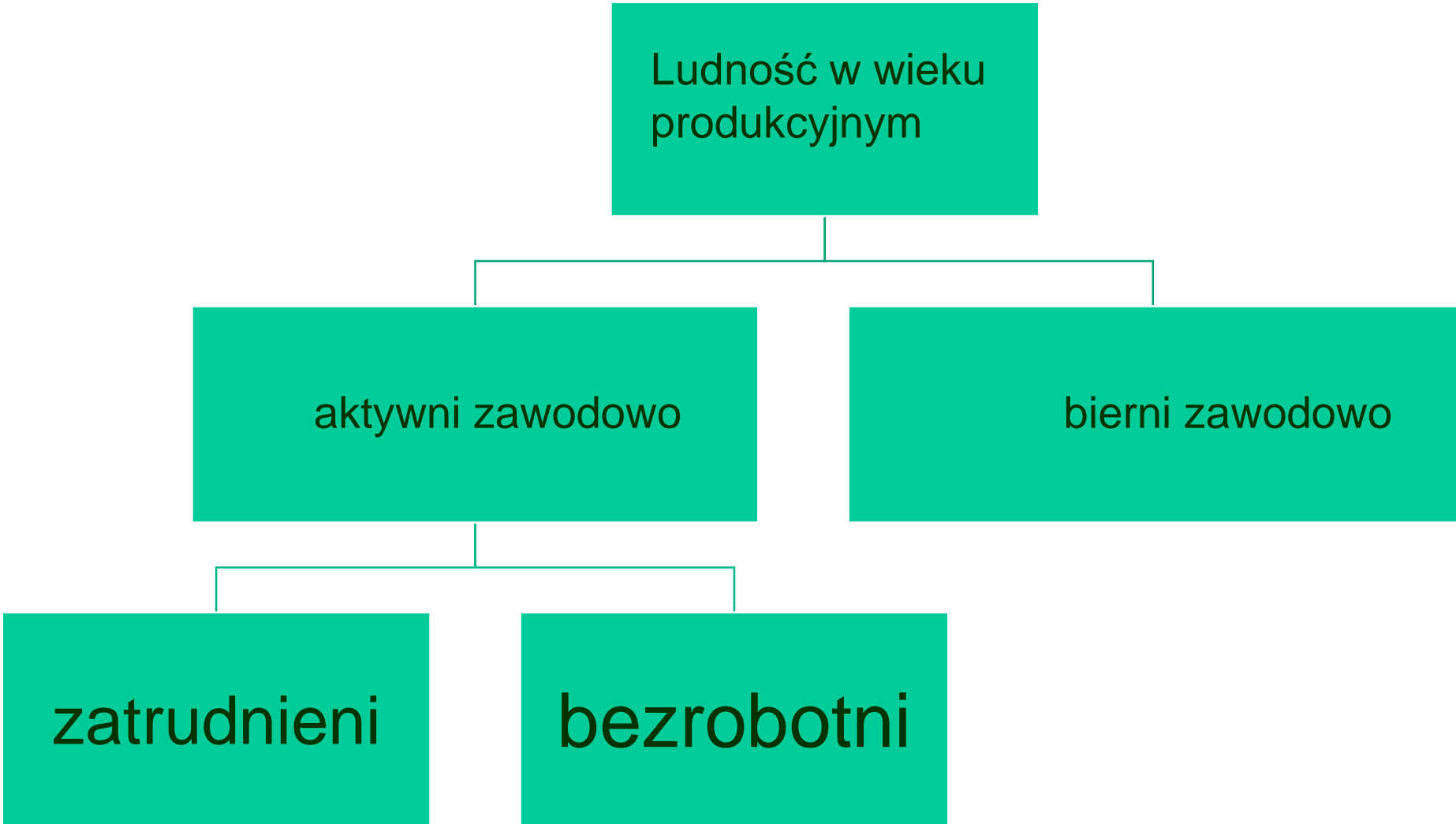
CO TO JEST BEZROBOCIE?

Bezrobocie to sytuacja w której istnieje grupa pracowników zdolna do pracy oraz gotowych ją podjąć, lecz nie znajdująca możliwości zatrudnienia. Zjawisko to jest mierzone procentem siły roboczej, która nie znajduje zatrudnienia.

Kim jest „BEZROBOTNY”?

Osoby bezrobotne to osoby nie pobierające nauki w szkole daytimej, zdrowe i gotowe do podjęcia pracy w danym zawodzie, ale z powodu braku zatrudnienia zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy właściwym dla miejsca zameldowania.

Ludność w wieku
produkcyjnym


```
graph TD; A[Ludność w wieku produkcyjnym] --> B[aktywni zawodowo]; A --> C[bierni zawodowo]; B --> D[zatrudnieni]; B --> E[bezrobotni];
```

A hierarchical diagram showing the classification of the working-age population. The root node is 'Ludność w wieku produkcyjnym', which branches into 'aktywni zawodowo' and 'bierni zawodowo'. 'aktywni zawodowo' further branches into 'zatrudnieni' and 'bezrobotni'. All nodes are contained within teal rectangular boxes.

aktywni zawodowo

bierni zawodowo

zatrudnieni

bezrobotni

Współczynnik aktywności zawodowej jest to stosunek liczby aktywnych zawodowo do liczby ludności w wieku produkcyjnym.

Uzależniony jest od:

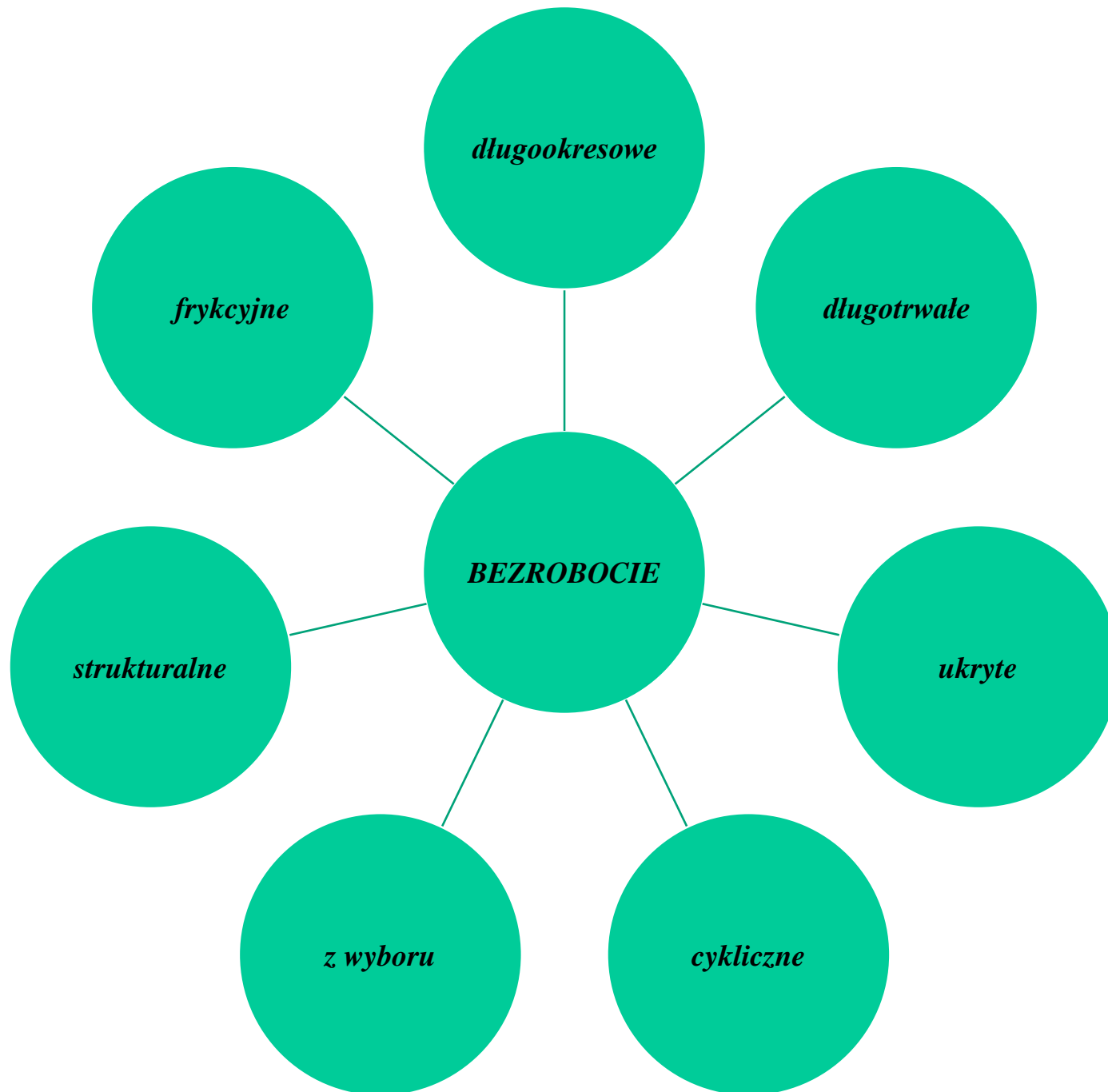
- wysokości płac
- systemu zasiłków
- kwalifikacji, umiejętności (systemu edukacji), kultury, tradycji.

Rozmiary bezrobocia zależą od trzech czynników:

- współczynnika aktywności zawodowej.
- liczby ludności w wieku produkcyjnym.
- rozmiarów zatrudnienia.

Wskaźnik stopy bezrobocia

jest to stosunek
liczby bezrobotnych do zasobów siły roboczej.

Bezrobocie frykcyjne

związane z naturalną płynnością siły roboczej, możliwą dzięki pełnej swobodzie zmiany miejsca pracy i wyborowi stanowiska pracy. W dynamicznie rozwijającej się gospodarce często pojawiają się niedopasowania między wolnymi miejscami pracy, napływem i odpływem siły roboczej z rynku pracy oraz zmianie miejsc pracy przez pracowników. Rezultatem tych procesów jest to, że występuje pewna liczba wolnych miejsc pracy i osób bezrobotnych. Jest to spowodowane niedostatecznie szybkim przepływem informacji między pracodawcami a pracownikami, zatem musi upłynąć czas zanim bezrobotni znajdą czekające na nich miejsca pracy.

Bezrobocie strukturalne

występuje niedopasowanie struktury podaży pracy i popytu na pracę ze względu na posiadane kwalifikacje, wykształcenie, zawód czy miejsce zamieszkania. Wynika ono z niedopasowania kwalifikacji pracowników do nowej technologii i braku kompetencji, trudności w dostosowaniu się do zmian systemu produkcyjnego.

Ten rodzaj bezrobocia może mieć charakter dosyć trwały, ponieważ jego likwidacja wymaga zazwyczaj zmiany zawodu, kwalifikacji czy też miejsca zamieszkania.

Bezrobocie długookresowe

dotyczy osób, które pozostają bez pracy od 6 do 12 miesięcy. Może przekształcić się w bezrobocie długotrwałe, bowiem czym dłuższa przerwa w pracy, tym maleją szanse na ponowne jej uzyskanie. Rosnące wymagania pracodawców, zmiany technik i organizacji pracy, konieczność uzupełniania kwalifikacji lub w ogóle zmiany zawodu nie sprzyjają skracaniu okresu pozostawania bez pracy.

Dłuższe pozostawanie bez pracy powoduje, że ewentualni kandydaci stają się, ze względu na dezaktualizację swoich wiadomości i doświadczeń, mało interesujący dla pracodawców.

Bezrobocie długotrwałe (chroniczne)

Trwa dłużej niż 12 miesięcy.
Spowodowane jest podobnymi
przyczynami co bezrobocie
długookresowe.

Bezrobocie ukryte

Dotyczy ludzi nie ujętych w statystykach bezrobocia, ponieważ nie rejestrują się w urzędach pracy.

Osoby te posiadają dochód, ale nie mają zawartego stosunku ubezpieczeniowego.

Bezrobocie cykliczne

Powstaje na skutek spadku popytu w gospodarce. W czasie kiedy występuje zapotrzebowanie na wytwarzane produkty, nie ma problemów z miejscami pracy. Kiedy jednak zapotrzebowanie to maleje zaczynają się problemy z pracą.

Producenci w celu zmniejszenia kosztów produkcji zwalniają pracowników (np. prace sezonowe, urlopy).

Bezrobocie z wyboru

Pojawia się w niektórych krajach, gdzie wysokość zasiłków przyznawanych bezrobotnym jest na tyle wysoka, aby zrekompensować utratę stałego zarobku i tym samym stworzyć zachętę do pozostawania zawodowo beczynnym.

Może też być spowodowane tym, że pewna część pracowników poszukujących zatrudnienia nie akceptuje poziomu płacy realnej.

Niektórzy nie są zainteresowani podjęciem pracy ze względu na dobrą sytuację finansową rodziny

.

Bezrobocie klasyczne

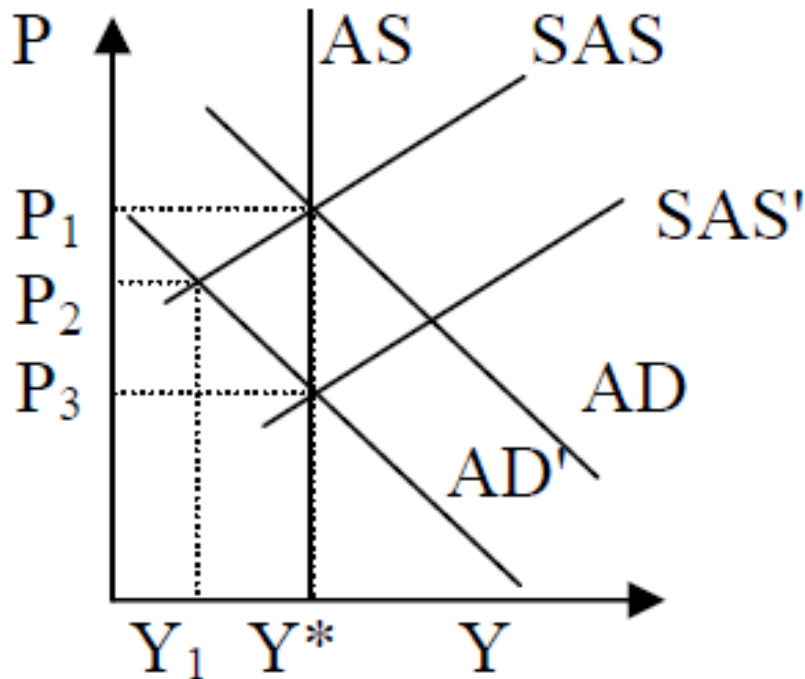
oznacza rodzaj bezrobocia będący efektem umyślnego utrzymywania płacy powyżej poziomu wyznaczanego przez przecięcie się krzywych podaży i popytu na pracę.

Może to być efektem zarówno działalności związków zawodowych (tych niedobrych albo tych, które nie mają pojęcia o ekonomii) jak i następstwem działań prowadzonych przez polityków (polegających na odgórnym ustaleniu płacy minimalnej).

Bezrobocie klasyczne również wchodzi w skład bezrobocia naturalnego.

bezrobocie keynesowskie

jest wynikiem zmniejszenia się popytu globalnego i wolnego dostosowania się płac i cen do nowej sytuacji. Występuje, gdy popyt jest niższy od poziomu zapewniającego pełne zatrudnienie. Jest to bezrobocie przymusowe, którego przyczyny i konsekwencje można pokazać na modelu popytu i podaży

Spadek popytu globalnego (AD do AD'), przy założeniu o okresowych dostosowaniach na rynku pracy, powoduje spadek produkcji do Y1 i cen do P2. W tej sytuacji wzrastają płace realne, więc firmy zwalniają pracowników.

Dopiero w kolejnym okresie obniżone zostają płace nominalne (AS do AS') i zwiększa się produkcja i zatrudnienie.

Przyczyny bezrobocia:

- recesja (spadek ogólnej aktywności gospodarczej),
- spadek produkcji,
- obniżenie popytu konsumpcyjnego,
- zahamowanie procesów inwestycyjnych,
- długotrwały wzrost importu substytucyjnego,
- zwiększony przyrost zasobów pracy.

**Zjawisko bezrobocia pociąga za sobą negatywne
konsekwencje społeczne i ekonomiczne:**

Jakie ????

- pogarsza się sytuacja materialna bezrobotnych i ich rodzin,
- bezrobotni podlegają procesom frustracji i degradacji społecznej co może być źródłem patologicznych zjawisk społecznych,
- z makroekonomicznego punktu widzenia skutkiem bezrobocia są straty produkcji wynikłe z niepełnego wykorzystania siły roboczej,
- straty budżetu państwa wynikłe z wypłacania zasiłków dla bezrobotnych, a także straty jakie ponosi budżet we wpływach podatkowych,
- wzrasta przestępczość,
- narastają niepokoje w społeczeństwie wywołane frustracjami, beznadziejnością, strajkami,
- niski poziom inwestycji.

Polityka państwa
**Cel : redukcja
bezrobocia**

```
graph TD; A["Polityka państwa  
Cel : redukcja  
bezrobocia"] --- B["I. Aktywna"]; A --- C["II. Pasywna"]; B --- D["a) Polityka  
makroekonomiczna"]; B --- E["b) Polityka  
mikroekonomiczna"];
```

I. Aktywna

II. Pasywna

***a) Polityka
makroekonomiczna***

***b) Polityka
mikroekonomiczna***

I. Aktywna polityka państwa

Mikroekonomiczna

- publiczne programy zatrudnienia („programy robót publicznych”)
- bezzwrotna pomoc finansowa przedsiębiorstwom, które rezygnują z planowej redukcji zatrudnienia lub tworzą nowe miejsca pracy,
- pożyczki dla bezrobotnych w celu podjęcia działalności gospodarczej na własny rachunek,
- szkolenia zawodowe umożliwiające bezrobotnym zdobywanie i zmianę kwalifikacji,
- usługi pośrednictwa pracy świadczone przez biura pracy, dotyczące zwłaszcza gromadzenia i udzielania informacji o wolnych miejscach pracy i bezrobotnych poszukujących pracy.

I. Aktywna polityka państwa

Makroekonomiczna

- stymulowanie popytu na towary,
- obniżanie podatków i stóp procentowych,
- obniżanie obciążeń składowych (ZUS),
- dostęp do chłonnych rynków zbytu.

II. Pasywna polityka państwa

- zasiłki dla bezrobotnych,
- jednorazowe odszkodowania dla osób zwalnianych z pracy,
- dodatki związane z wcześniejszym przechodzeniem na emeryturę,
- okres wypowiedzenia

Pozytywne aspekty bezrobocia

Wbrew pozorom bezrobocie posiada również „jasną stronę mocy”.

Mimo licznych wad, bezrobocie:

- Sprzyja konkurencyjności na rynku pracy, motywuje młodzież do nauki etc.
- Pozwala wpływać poziom inflacji, zgodnie z teorią Johna Keynesa.
- Dyscyplinuje osoby zatrudnione do ostrożnego i sumiennego wykonywania pracy
- Sprzyja krótkotrwałej migracji zarobkowej (szczególnie młodzieży) co pozwala na lepsze poznanie innych kultur.

Miary bezrobocia

Trudności w określaniu pojęcia i zakresu bezrobocia

Problem z liczeniem stopy bezrobocia objawia się w kilku aspektach:

1. problem sposobu liczenia i rejestracji bezrobocia,
2. problem ze zdefiniowaniem zatrudnienia,
3. problem zmienności bezrobocia.

Procent osób zarejestrowanych jako bezrobotni w urzędach pracy nie odpowiada faktycznemu zasięgowi tego zjawiska.

Alternatywnym sposobem jego mierzenia jest tzw. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (**BAEL**)

Bezrobotni BAEL – osoby w wieku 15–74 lata, które w badanym tygodniu nie pracowały, w ciągu 4 tygodni poprzedzających badania aktywnie poszukiwały pracy, były gotowe podjąć pracę; także osoby, które czekają na jej rozpoczęcie.

Stopa bezrobocia a zasób siły roboczej:

ZASOBY SIŁY ROBOCZEJ

Obejmują wszystkich tych, którzy jako pracownicy najemni wykonują jakiś zawód lub są zarejestrowani jako chcący i będący w stanie podjąć pracę.

STOPA BEZROBOCIA

Jest to odsetek siły roboczej, która nie ma pracy, lecz jest zarejestrowana jako chcąca i będąca w stanie pracować.

Zasób bezrobotnych (U) można określić jako różnicę między zasobem siły roboczej (L) a zasobem pracujących (N).

$$U = L - N$$

Miarą bezrobocia na danym rynku pracy jest stopa bezrobocia (czyli stopa bezrobocia faktycznego).

Miary bezrobocia:

$$B = S_r - Z$$

$$S_r = L_p \times \alpha_z$$

$$B = (L_p \times \alpha_z) - Z$$

gdzie

A_z - współczynnik aktywności zawodowej (α_z),

L_P - liczba ludności w wieku produkcyjnym (L_p)

Z - rozmiar zatrudnienia.

Z równań powyższych wynika, że rozmiary bezrobocia zależą od trzech czynników: współczynnika aktywności zawodowej (α_z), liczby ludności w wieku produkcyjnym (L_p) i rozmiarów zatrudnienia. W okresie krótkim dwa pierwsze czynniki są, na ogół, bardziej stabilne od trzeciego. To właśnie z tego powodu w krótkookresowych analizach bezrobocia wagę przywiązuje się do kształtowania się zatrudnienia.

Bezrobocie można wyrazić albo w wielkościach absolutnych, określających liczbę osób bezrobotnych :

$$(B = S_r - Z \text{ oraz } B = L_p \times \alpha_z - Z),$$

albo w wielkościach relatywnych (procentowych). Taką miarą jest wskaźnik stopy bezrobocia, który wyraża stosunek liczby bezrobotnych do zasobów siły roboczej.

Pokazuje on, jaką część zasobów siły roboczej stanowią bezrobotni. Wskaźnik ten (β), ujęty procentowo, można zapisać następująco:

$$\text{stopa bezrobocia} = (B : S_r) \times 100\%$$

S_r - zasoby siły roboczej

B - liczba bezrobotnych

ZADANIE

Wyszczególnienie [tys. osób / %]	Rok I	Rok II
Zasób siły roboczej	120000	135000
Zatrudnienie	110000	115000
Bezrobocie		
Stopa bezrobocia		

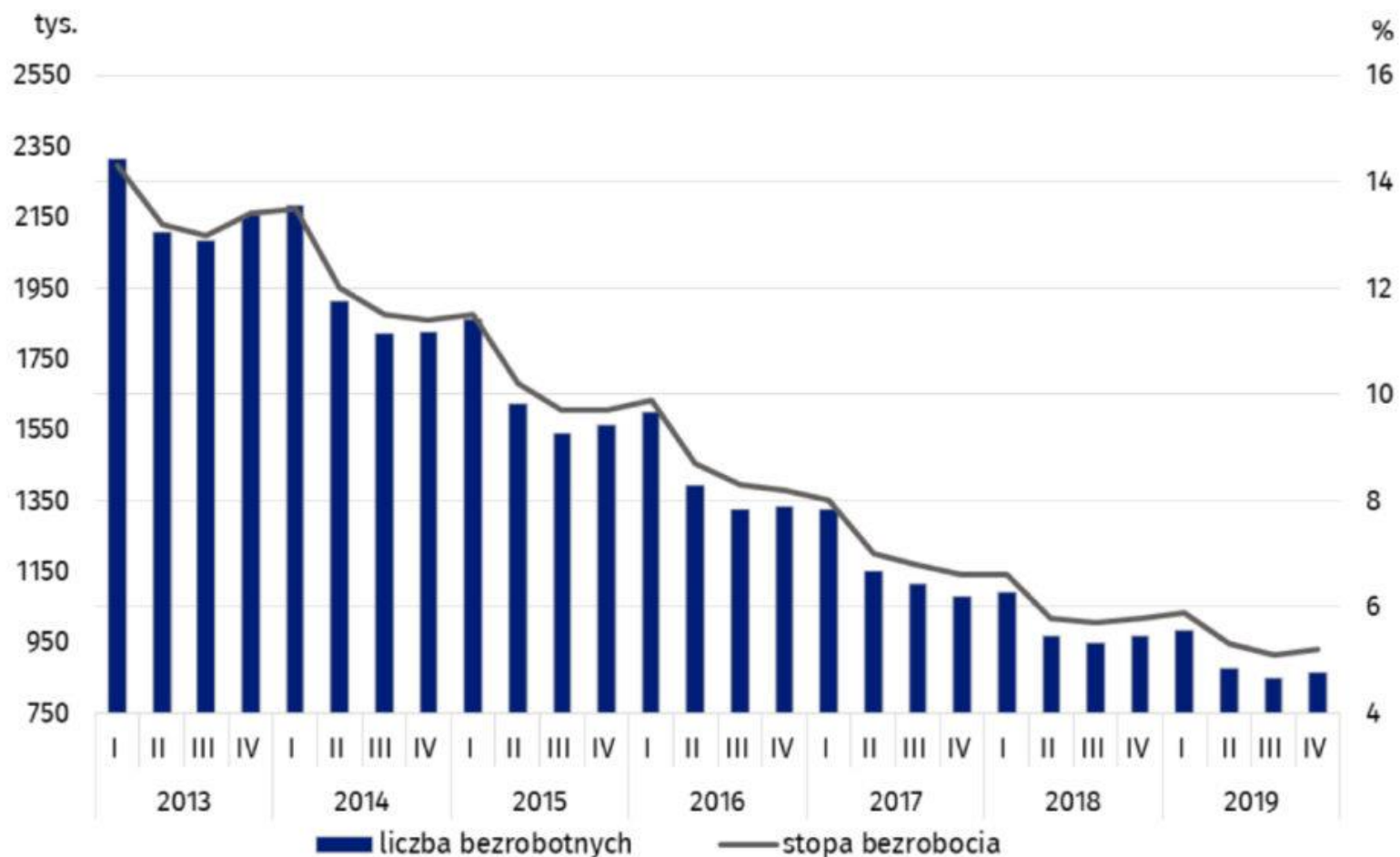
ROZWIĄZNI

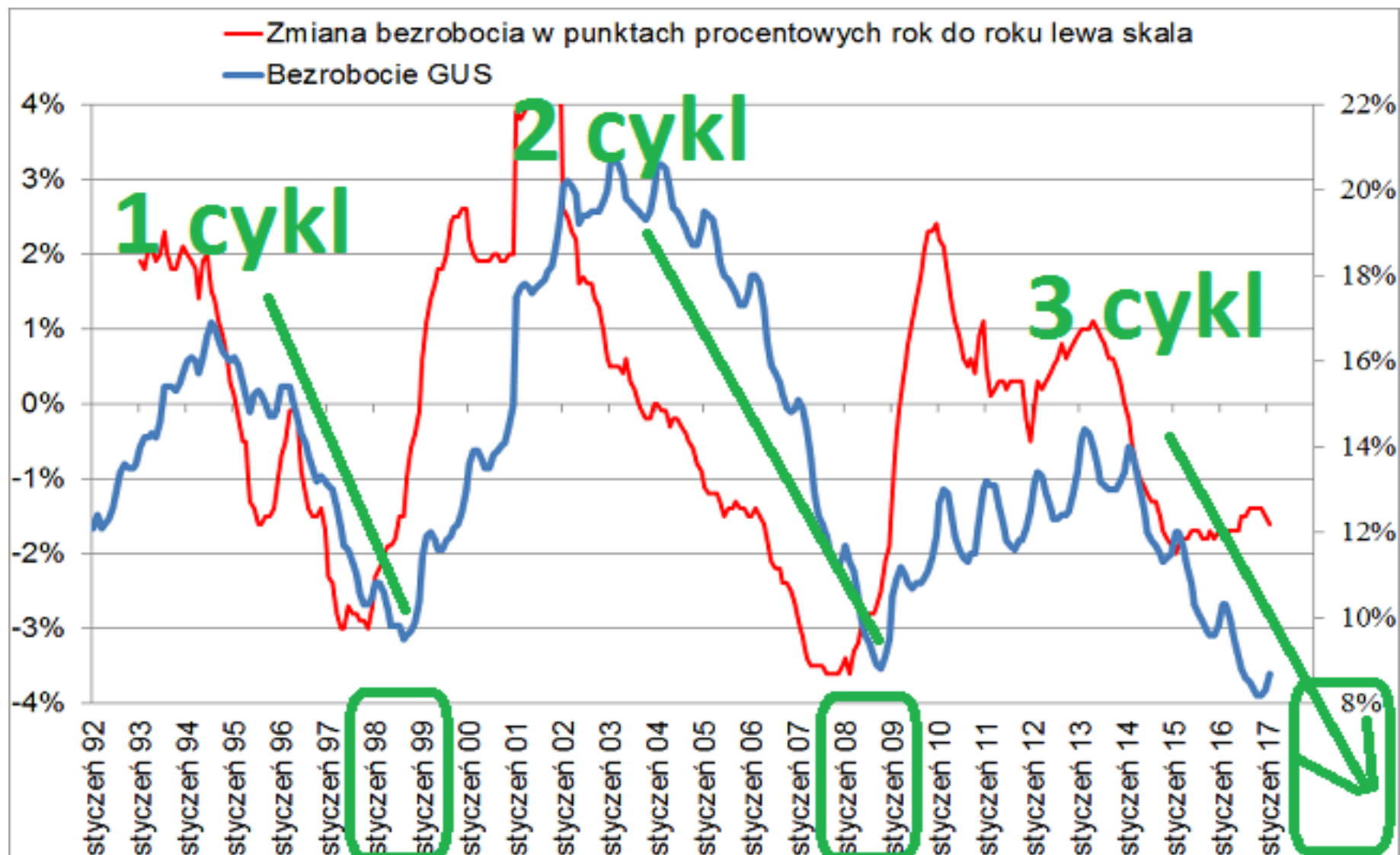
Zastanów się jak można wytłumaczyć jednoczesny wzrost bezrobocia i zatrudnienia w analizowanym okresie?

Wyszczególnienie [tys. osób / %]	Rok I	Rok II
Zasób siły roboczej	120000	135000
Zatrudnienie	110000	115000
Bezrobocie	10000	20000
Stopa bezrobocia	8,33	14,81

BEZROBOCIE W POLSCE

Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia rejestrowanego

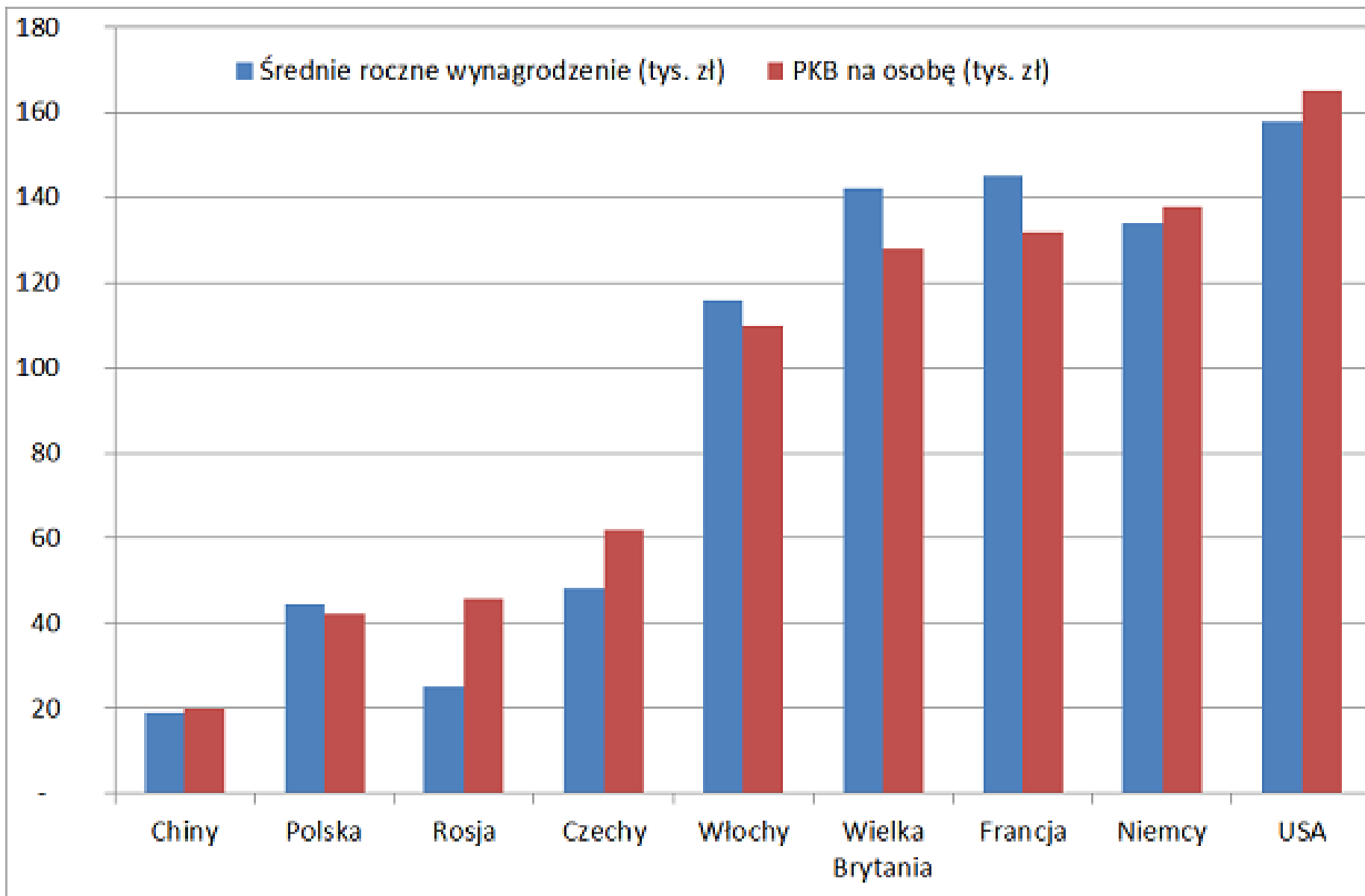

Cykl dziesięcioletni na rynku pracy i w polskiej gospodarce

Szczyt bezrobocia mieliśmy na przełomie 2012 i 2013 roku. Od tego momentu bezrobocie spada bo mamy wzrost gospodarczy. I mało tego. Polska gospodarka wchłonęła, według szacunków, milion pracowników z Ukrainy od roku 2014 (!) Dla przypomnienia jeden punkt procentowy bezrobotnych/pracujących to około 150 tys. osób.

Epidemia koronawirusa może przyspieszyć zakończenie tego cyklu.

POZIOM WYNAGRODZEŃ

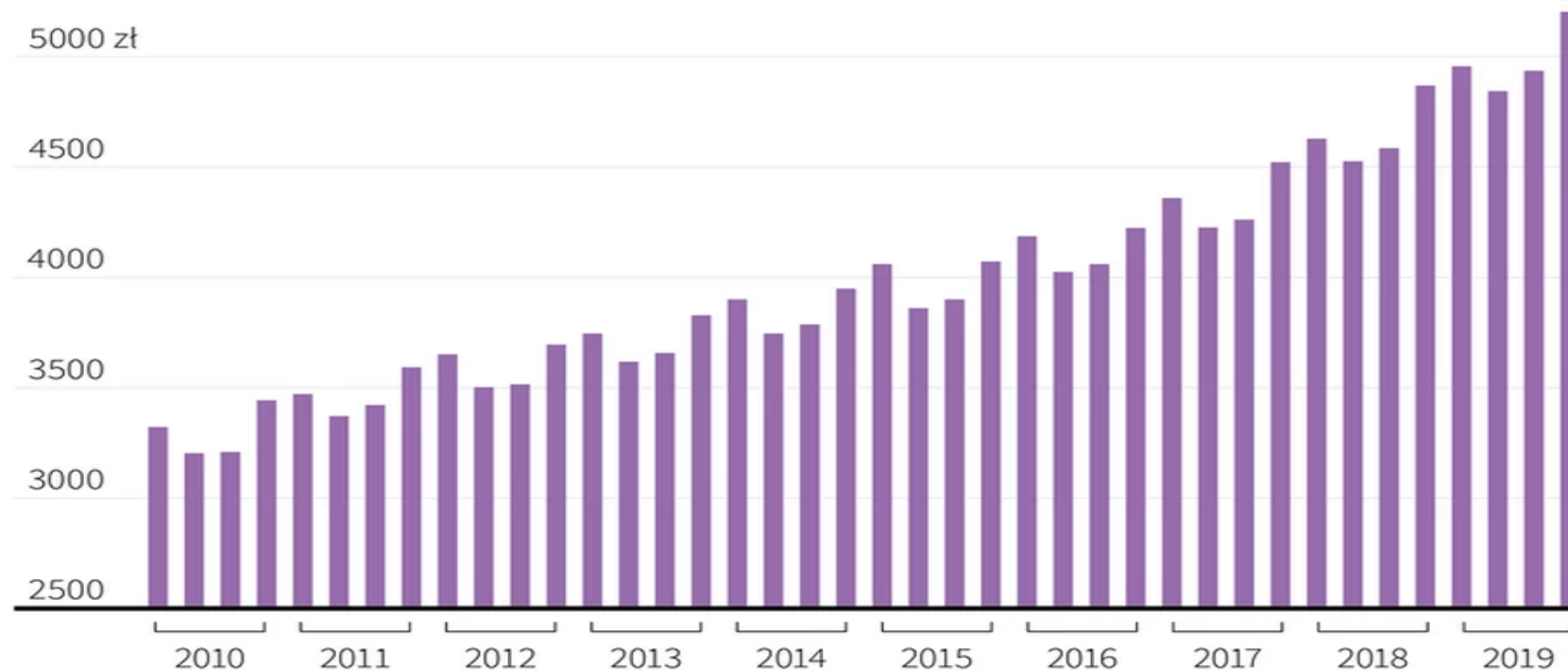
POZIOM WYNAGRODZEŃ (2)

Wynagrodzenia w Polsce

PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIE

Wynagrodzenie brutto (w złotych), dane kwartalne

IV kw. 2019 r. : **5198,58 zł**

Źródło: GUS

dane GUSu dotyczą firm zatrudniających 9 osób i więcej. Mediana wynagrodzeń w Polsce jest niższa o około 20-30% od danych na wykresie powyżej

INFLACJA

Podstawowe pojęcia

INFLACJA – wzrost przeciętnego poziomu cen określonego koszyka dóbr w jakimś okresie
- obniżenie się siły nabywczej pieniądza (jego wartości rynkowej)

Warto zauważyć, że inflacja to proces ciągły, a nie jednorazowy, ma miejsce jedynie w gospodarce opartej na pieniądzu, nie występuje w gospodarce towarowej.

Stopień nasilenia inflacji określa **stopa inflacji** – wyraża w procentach wzrost poziomu cen w okresie badanym do okresu przyjętego przez ustawę.

Stopa inflacji =
$$\frac{\text{poziom cen w roku bieżącym} - \text{poziom cen w roku poprzednim}}{\text{poziom cen w roku poprzednim}} \times 100\%$$

Realna stopa procentowa = (nominalna stopa procentowa) - (stopa inflacji)

Przeciwieństwem inflacji jest **deflacja** czyli ogólny spadek cen i kosztów.

Przyczyny inflacji

- wzrost kosztów produkcji, który prowadzi do ograniczenia zagregowanej podaży
- wzrost zagregowanego popytu w gospodarce
- niezrównoważony budżet państwa
- przeinwestowanie gospodarki
- interwencja państwa w politykę emisyjną banku centralnego
- wadliwa struktura gospodarki
- import inflacji
- długookresowe dodatnie saldo bilansu handlowego
- recesja gospodarcza
- monopolizacja gospodarki

Wskaźniki (miary) inflacji

Indeks wzrostu cen konsumpcyjnych

CPI

Podczas inflacji nie wszystkie ceny i koszty rosną w tej samej proporcji. Niektóre z nich rosną szybciej niektóre w wolniejszym tempie. Wpływa to na **koszty utrzymania** społeczeństwa.

Dla ustalenia kosztów utrzymania należy prócz struktury wydatków określić wskaźnik wzrostu cen w poszczególnych grupach towarowych.

W tym celu GUS ustalił koszyk 1700 – 2000 reprezentantów różnych konsumpcyjnych dóbr i usług przeznaczonych dla mężczyzn, kobiet, dzieci. I prowadzi dokładną rejestrację zmiany ich poziomu cen w ciągu roku (miesięcznie, kwartalnie, półrocznie, rocznie). Nie obejmuje on wszystkich dóbr i usług a jedynie podstawowe grupy towarów i usług.

CPI

wskaźnik przeciętnego wzrostu kosztów
utrzymania =

= wskaźnik wzrostu cen grup I x jej udział w
wydatkach +

+ wskaźnik wzrostu cen grup II x jej udział w
wydatkach

wskaźnik wzrostu cen grupy = $P_t / P_{t-1} \times 100$

Gdzie:

t rok badany

t – 1 rok bazowy

CPI

Wskaźnik zmian cen detalicznych indeks cen konsumpcyjnych (CPI) informuje o ruchu wszystkich cen dóbr konsumpcyjnych. Polega ona na długotrwałym badaniu teoretycznym i statystycznym. Uwzględnia on prócz cen poszczególnych dóbr również strukturę wydatków na te dobra. Jednakże jeśli ktoś przyjmie inne założenia niż GUS jego odczucia co do inflacji liczonej metodą CPI będą się różniły.

Przykład:

Do grupy żywności zaliczamy: chleb mieszany zwykły, makaron jajeczny, ziemniaki, cebula, mięso wieprzowe z kością, kielbasa Toruńska, karp świeży, śledź solony odłowiony, smalec, margaryna deserowa Palma, mleko krowie spożywcze, jaja kurze świeże, cukier biały kryształ, herbata Madras, kawa naturalna mielona Tchibo Family (do 1995r. Ekstra Selekt), dżem truskawkowy, galaretka o smaku różnym, pieprz naturalny.

Odczucia zatem się różnią, np. jeżeli jesteśmy wegetarianami, używamy innych produktów.

Deflator

Do wyznaczenia inflacji możemy zastosować

$$\text{DEFLATOR GNP} = (\text{GNP nominalny} / \text{GNP realny}) \times 100$$

W przeciwieństwie do CPI obejmuje on ceny wszystkich dóbr i usług wchodzących do GNP (m.in. czołgi, tramwaje, szynka, piwo). CPI tylko uwzględnia produkty nabywane przez konsumentów.

Techniki obliczeń są różne. W CPI koszyk jest stały (w 90%) ceny różne. W deflatorze ceny są stałe a ilości różne. Jest ponadto związany z GNP.

Wskaźnik zmiany cen produkcji przemysłowej

Indeks cen produkcyjnych (PPI) inaczej wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu. Liczymy indeks jako stosunek cen niedetalicznych w danym roku do cen niedetalicznych w roku bazowym. Opracowuje się go na podstawie miesięcznych cen reprezentatywnych wyrobów i usług.

$$\text{PPI} = P_t / P_{t-1} \times 100 \times \text{waga w wydatkach}$$

Wskaźniki ogłaszane przez GUS:

- średnia cena sprzedaży drewna
- średnia krajowa cena skupu pszenicy
- średnia krajowa cena skupu żyta
- wskaźnik cen dóbr inwestycyjnych
- wskaźnik cen produkcji budowlano-montażowej
- wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych
- wskaźnik cen towarów nieżywnościowych trwałego użytku
- wskaźnik wzrostu cen towarowej produkcji rolniczej
- wskaźnik wzrostu cen skupu podstawowych produktów rolnych

Rodzaje inflacji

Według kryterium tempa

- Pełzająca
- Krocząca
- Galopująca
- Hiperinflacja

Rodzaje inflacji

Inflacja pełzająca

jest to kilka procent w skali roku, co nie powoduje zakłóceń przebiegu procesów gospodarczych

Inflacja krocząca

jest to kilkanaście procent w skali roku, gdy oczekiwana inflacja wywołuje określone zachowania podmiotów gospodarczych

Inflacja galopująca

Wynosi powyżej 20%, powoduje narastanie zakłóceń w przebiegu procesów gospodarczych, hamuje rozwój gospodarczy

Hiperinflacja

okres, w którym stopa inflacji jest bardzo wysoka (powyżej 100%) i ponadto ma tendencję rosnącą, powoduje spadek wartości pieniądza, uniemożliwia to racjonalne gospodarowanie z powodu niemożliwości przeprowadzenia rachunku ekonomicznego, nie pozwala planować działań gospodarczych, prowadzi to do anarchizacji życia społecznego

Według kryterium przyczyn

Inflacja finansowa

rodzaj inflacji popytowej spowodowany wzrostem wydatków rządowych przy braku odpowiadającego mu wzrostu dochodów z podatków.

Pojęcie to może również oznaczać szeroko rozumiany proces osłabiania rynków kapitałowych/finansowych, który prowadzi do zmian w zachowaniach rynkowych osób fizycznych i przedsiębiorstw.

Inflację finansową najlepiej opisać jako wzrost wartości sektora finansowego w danej gospodarce w odniesieniu do wartości pozostałych sektorów gospodarki.

Według kryterium przyczyn

Inflacja importowana

odmiana inflacji kosztowej, którą wywołuje wzrost cen towarów sprowadzanych z zagranicy. Wzrost cen produktów importowanych oprócz tego, że sam w sobie zwiększa wartość wskaźnika inflacji, to dodatkowo może powodować wzrost cen produktów krajowych (np. wzrost cen surowców importowanych z zagranicy przekładający się na wzrost cen wyrobu finalnego).

Według kryterium przyczyn

Inflacja kosztowa (*pchana przez koszty, podażowa*)

inflacja spowodowana wzrostem kosztów produkcji (wywołana przez stronę podażową gospodarki).

Źródłem inflacji kosztowej może być:

- inflacja płacowa – wzrost płac przewyższający wzrost wydajności pracy,
- wzrost cen surowców,
- inflacja importowana – wzrost cen towarów sprzedawanych na terenie kraju spowodowany wzrostem cen produktów i półproduktów importowanych,
- wzrost podatków i składek obciążających producentów – wzrost cen spowodowany przerzucaniem kosztów związanych z wyższymi podatkami przerzucany na ceny.

Według kryterium przyczyn

Inflacja monetarna (ang. *monetary inflation*)

w opracowaniach ekonomistów związanych ze szkołą austriacką, synonim zwiększenia podaży pieniądza ponad istniejący na niego popyt.

Według kryterium przyczyn

Inflacja płacowa

rodzaj inflacji kosztowej, której przyczyną jest wzrost płac i wynagrodzeń przewyższający wzrost wydajności pracy. Wzrost płac przewyższający wzrost wydajności pracy może wynikać z nacisków związków zawodowych na pracodawców lub stosowania wadliwych wskaźników waloryzacji wynagrodzeń.

Według kryterium przyczyn

Inflacja popytowa

zjawisko wzrostu przeciętnego poziomu cen w gospodarce spowodowane wzrostem popytu. Przyczyną inflacji popytowej może być ekspansywna polityka monetarna banku centralnego oraz utrzymujący się deficyt budżetowy państwa i jego finansowanie drukiem „pustego pieniądza”. Wyróżnia się dwa szczególne typy inflacji popytowej: inflację pieniężną i strukturalną.

Według kryterium przyczyn

Inflacja pieniężna

Jest skutkiem naruszenia równowagi monetarnej, co wynika np. z nadmiaru pieniądza w obiegu albo przyspieszenia tempa jego cyrkulacji. W ramach inflacji pieniężnej wyróżnia się inflację budżetową (skarbową, emisyjną lub rządową) oraz kredytową. Przyczyną inflacji budżetowej jest deficyt budżetowy (wydatki rządowe przewyższające dochody), o ile jest on finansowany za pomocą monetyzacji (kreacji pieniądza bez pokrycia w towarach i usługach).

Za neutralne przyjmuje się finansowanie deficytu budżetowego przez zaciąganie pożyczek na rynku finansowym, pod warunkiem nieposiadania przez banki komercyjne wolnych rezerw gotówkowych lub utrzymywania stałej ich stopy w relacji do depozytu. Inflacja kredytowa jest spowodowana przez nadmierną ekspansję kredytową, co prowadzi do wzrostu ilości pieniądza w obiegu, a w efekcie do wzrostu popytu globalnego.

Inflacja pieniężna

Źródła:

- nadmierne wydatki państwa, które nie znajdują pokrycia w dochodach – inflacja budżetowa
- nadmierna kreacja pieniądza kredytowego – inflacja kredytowa
- nadmierny w stosunku do wzrostu produkcji wzrost płac – inflacja płacowa

Ludzie chcą kupić więcej niż gospodarka wytwarza przy pełnym zatrudnieniu lub wykorzystaniu mocy produkcyjnych. Pojawia się zatem nadwyżka popytu na pieniądź. Ograniczony zasób dóbr i usług ciągnie ceny w górę.

Nadwyżka popytu pieniężnego jest rezultatem walki w społeczeństwie o korzystny podział Dochodu Narodowego między różne grupy społeczne (np. zwiększone dochody obywateli w sferze budżetowej, wzrost świadczeń emerytalnych, zasiłków socjalnych, itp.)

Walka z tego typu inflacją powinna polegać na:

- łagodzeniu konfliktów społecznych na tle DN
- kontroli tempa wzrostu wynagrodzeń w gospodarce
- powadzenie odpowiedniej polityki fiskalnej i pieniężnej
- propagowania mody w zakresie oszczędzania

Według kryterium przyczyn

Inflacja strukturalna

Pojawia się, gdy producenci nie są w stanie dostosować struktury produkcji do zmian w strukturze popytu konsumentów, przedsiębiorstw i rządu.

Inflacja ukryta

rodzaj inflacji objawiający się niedoborem towarów na rynku (miarą inflacji ukrytej jest skala niedoborów w gospodarce).

W przypadku inflacji ukrytej występuje nadwyżka pieniądza przy jednoczesnym niedoborze dóbr i usług na rynku. Jest to spowodowane niedostosowaniem podaży do szybko wzrastającego popytu. Różnica mogłaby zostać ograniczona przez mechanizm wolnorynkowy, który spowodowałby podniesienie cen

Skutki inflacji

Negatywne skutki inflacji to:

- redystrybucja siły nabywczej na korzyść emitującego pieniądź (zwykle rządu bądź podległej mu organizacji) kosztem reszty użytkowników. Stąd też inflacja nazywana bywa także „ukrytym podatkiem”,
- realny spadek wartości zobowiązań i wierzytelności, które nie podlegają waloryzacji; w szczególności skutkiem inflacji jest względne zmniejszenie się dochodów osób, których nominalne dochody są stałe – te niekorzystne konsekwencje inflacji można zmniejszyć, dokonując odpowiednio często waloryzacji zobowiązań,
- tzw. koszty zdartych (lub zdzieranych) zelówek wynikające z tego, że w warunkach wysokiej inflacji ludzie dążą do utrzymywania mniejszych zasobów gotówki, co jest związane z pewnymi kosztami, jak np. koszty dojazdu do banku lub bankomatu,
- tzw. koszty zmiany menu powodowane tym, że w warunkach wysokiej inflacji firmy częściej muszą zmieniać ceny, co wiąże się z dodatkowymi kosztami

Inne skutki inflacji

- Ponieważ siła nabywcza pieniądza maleje, konsumenci chcą się go pozbyć, zakupując dobra, których wartość nie maleje. Tym samym napędzają te sektory gospodarki, które produkują dobra trwałe (szeroko pojęte maszyny, biżuterię, złoto itp.).
- Powyższy skutek wywołuje wzrost (niekoniecznie równomierny) cen innych towarów. Jeżeli wzrasta cena benzyny (także np. przez nakładanie podatków, w tym akcyzy), rosną koszty transportu i ceny wszystkich towarów, które są transportowane. Tym samym wzrost ceny benzyny może spowodować wzrost cen chleba.

Teorie inflacji

TRADYCYJNA TEORIA ILOŚCIOWA PIENIĄDZA

Równanie Irvinga **Fishera**.

Zakłada, że ceny (a także płace) zmieniają się wprost proporcjonalnie do ilości pieniądza w obiegu (nominalnej podaży pieniądza)

Hipoteza Fishera brzmi:

wzrostowi inflacji o 1% towarzyszy zwykle wzrost stopy procentowej także o 1%.

równanie obiegu pieniądza $MV = PY$

$M / P = Y / V$ $V = PY / M$ zał. V const., Y const.

Wyjaśnienie symboli:

Y lub Q poziom realnego dochodu lub produkcji

M / P realna podaż pieniądza

Y / V realny popyt na pieniądź

$PY = \text{GNP}$ nominalny dochód narodowy

WSPÓŁCZESNA WERSJA MONETARYSTYCZNA TEORII INFLACJI

Milton **Fridman**, twierdzi, że inflacja jest spowodowana nadmiarem pieniędzy w stosunku do ilości towarów na rynku, zakłada również, że nie tylko ilość pieniądza w obiegu, ale i popyt na pieniądź determinuje inflację.

M = k PY równanie Cambridge,

gdzie

$k = 1/v$ – część dochodu, którą społeczeństwo jest skłonne utrzymać w formie sald gotówkowych.

Szybkość obiegu pieniądza nie jest stała, ponadto brak ścisłej korelacji między podażą pieniądza i poziomem cen w występowaniu bezrobocia i wolnych mocy wytwórczych. Ponadto Fridman zał. że Y i k są stabilne lub zmiany ich są znane. Zatem to podaż pieniądza M determinuje P czyli inflację, więc dla Fridmana: *inflacja jest zawsze i wszędzie zjawiskiem pieniężnym.*

Krzywa Philippsa

Rozszerzona interpretacja problemu inflacji w wersji monetarystycznej prezentowana jest przez długookresową krzywą Philippsa. A.W. Phillips wykazał silną zależność pomiędzy roczną stopą inflacji a roczną stopą bezrobocia. Zależność ta **(krzywa Philippsa)** pokazuje, że wyższej stopie inflacji towarzyszy niższa stopa bezrobocia (i na odwrót). Przy stopie bezrobocia 5.5% stopa wzrostu płac stabilizuje się.

Krzywa Philipsa

Czyli krzywa ta pokazywała poziom inflacji, który byłby wynikiem takiego wyboru, iż: wyższy poziom globalnego popytu wywierał presję na wzrost płac i cen i prowadził do wyższej inflacji, dając w zamian niższe bezrobocie. Można inflację tę wyjaśnić na gruncie teorii podażowej inflacji.

Wielkie kryzysy inflacyjne

W Polsce w ciągu pięciu lat cena dolara wzrosła z 9 marek polskich w 1918 r. do ok. 6,4 miliona

Wielkie kryzysy inflacyjne

W Rzeszy Niemieckiej wartość marki niemieckiej do dolara na przestrzeni lat 1920-1923 zmalała z ok. 4,20 marek do 4,2 biliona marek za dolara (cena znaczka pocztowego w listopadzie 1923 r. wynosiła 500 miliardów marek)

Wielkie kryzysy inflacyjne

W czasie kryzysu ekonomicznego na Węgrzech w 1946 r. miesięczna skala inflacji wynosiła 41,9 biliarda procent (odpowiadało to podwajaniu się wysokości cen co 15 godzin). U szczytu inflacji jeden znaczek pocztowy kosztował 20 kwadrylionów (2 z 25 zerami) pengő. Podczas wprowadzania forintów w sierpniu 1946 r. przelicznik z pengő wynosił 1 do 400 kwadryliardów pengő.

Wielkie kryzysy inflacyjne

W połowie 2008 r. Centralny Bank Zimbabwe podał, że roczna stopa inflacji w tym kraju wynosi 2,2 miliona procent, tym samym była najwyższa na świecie. Miejscowi ekonomiści (nie powiązani z Centralnym Bankiem Zimbabwe) sądzili jednak, że inflacja w kraju wynosiła nawet 7 milionów procent.

Wg danych z 9 października 2008 r. inflacja średnioroczna w lipcu podskoczyła do 231 mln procent, podczas gdy w czerwcu wynosiła 11,2 mln procent. W kulminacyjnym momencie (w połowie listopada 2008 r., gdy porzucono walutę lokalną i zalegalizowano obrót walutami państw ościennych) tempo inflacji przekraczało 50 mld proc. miesięcznie

INFLACJA W POLSCE

